

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

26E JAARGANG

WOENSDAG 19 FEBRUARI 1941

No. 1309

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*J. G. Koopmans, P. Lieftinck, N. J. Polak, J. Tinbergen
en F. de Vries.*

Secretaris van de Redactie: M. F. J. Cool.

*Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-W.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408 (ten name van
„Economisch-Statistische Berichten”).*

*Abonnementsprijs voor het weekblad, waarin tijdelijk
is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht,
franco p. p. in Nederland f 20.— per jaar. Buitenland en
koloniën f 23.— per jaar. Abonnementen kunnen met elk
nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van
elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en
leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen
het weekblad gratis en genieten een reductie op de verdere
publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de Redactie.*

*Advertenties voorpagina f 0.50 per regel. Andere pagina's
f 0.40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.
Administratie van advertenties: Nijgh en van Ditmar N.V.,
Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Post-
chèque- en girorekening Nr. 145192. Adres te Rotterdam:
Erasmushuis, Tel. Nr. 31696.*

INHOUD.

Blz.

Uitgavenpolitiek en prijsbeweging in de Vereenigde Staten en Duitsland door <i>Mr. W. H. C. Schukking</i>	134
De inkrimping van den pluimveestapel en haar gevolgen door <i>Mr. H. W. J. Sannes</i>	137
Spaarbanken en publiek in oorlogstijd door <i>C. Goedhart</i>	141
De verzorging van Duitsland met groente, aardappelen en fruit en de betekenis daarvan voor Nederland door <i>J. Boekstal</i>	144
Overheidsmaatregelen op economisch gebied	147
Maandcijfers.	
Gecombineerde maandstaat van de Nederlandsche grootbanken	147
Statistiek en.	
Bankdisconto's — Geld- en Wisselkoersen — Bankstaten	147—148

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Ook in de afgelopen verslagweek stond de *geldmarkt* nog steeds in het teken van de storting op de Staatsleening, welke inmiddels heeft plaats gevonden. Ook thans concentreerde de activiteit, zoowel van de geldgevers als van de voornaamste geldnemer, de schatkist, zich in hoofdzaak op de markt voor callgeld; een verschijnsel, dat duidelijk tot uiting komt in de jongste kasstaten van de schatkist, waarop een steeds toenemend bedrag aan opgenomen callgeld voorkwam. Aldus werden door de banken de bedragen, welke zij uit hoofde van de bij haar binnengekomen inschrijvingen moesten fourneeren, in feite reeds geruimen tijd vóór den stortingsdatum aan het Rijk betaald.

Uit de cijfers van den jongsten weekstaat van De Nederlandsche Bank, opgemaakt per 17 dezer, derhalve na de storting op de nieuwe leening, kan men thans zien, op welke wijze de middelen voor de storting zijn opgebracht, en deels ook hoe deze door de schatkist zijn aangewend. De biljettenomloop is sedert de voorgaande week met 53 miljoen verminderd, nadat toen reeds in vergelijking tot de voorgaande week een daling met 7 miljoen was geconstateerd. In vergelijking tot het totale bedrag, dat, naar wordt aangenomen; aan bankpapier gehamsterd is, is het nu teruggevloede bedrag gering te noemen. De „saldi van anderen” zijn met rond 50 miljoen teruggelopen, waardoor deze post thans te boek staat met slechts 119 miljoen, een cijfer, dat een laagterecord voor verscheidene jaren beteekent. De beleeningen zijn gestegen met rond 90 miljoen, terwijl de disconto's van anderen dan de schatkist zijn toegenomen met circa 23 miljoen. Het uit de vorengenoemde bronnen gefinancierde deel van de storting op de Staatsleening is door de schatkist aangewend tot vermindering van het rechtstreeks bij de centrale bank ondergebrachte schatkistpapier met 173 miljoen, tot aflossing van het renteloze voorschot ad 15 miljoen, terwijl het Rijk thans 32 miljoen bij De Nederlandsche Bank credit staat. Het niet via De Nederlandsche Bank gefinancierde deel der storting is, naar men mag aannemen, via andere credietinstellingen vereffend met het aan de schatkist verstrekte callgeld, en met losbaar dan wel door de schatkist teruggekocht schatkistpapier.

De verdere ontwikkeling van de verhouding tusschen schatkist eenerzijds en geldmarkt en centrale bank anderzijds hangt van verschillende factoren af. Het is duidelijk, dat de situatie op den jongsten weekstaat niet als blijvend kan worden beschouwd — afgezien nog van de nieuwe geldbehoeften van de schatkist — omdat de banken zoo spoedig mogelijk de bij De Nederlandsche Bank opgenomen middelen zullen inloopen en sommige particulieren wellicht de beleening en de „onthamstering” als tijdelijke situaties hebben bedoeld.

Op de *kapitaalmarkt* viel een zeer duidelijk verschil in tendens tusschen de obligatiemarkt en de aandelenmarkt te constateeren. Terwijl de obligatiekoersen over het algemeen weinig verandering ondergingen, waren de meeste aandelenkoersen uitgesproken flauw, een beweging, die zich op den laatsten beursdag der vorige week nog accentueerde. Vooral Indische waarden werden aangeboden. De omzetten in aandelen waren over het algemeen gering, maar kooplust was bijna niet aanwezig, zoodat reeds een gering aanbod voldoende was om zelfs de meest courante fondsen gevoelig te doen dalen.

UITGAVENPOLITIEK EN PRIJSBEWEGING IN DE VEREENIGDE STATEN EN DUITSCHLAND.

In het jaar 1933 hebben in twee van de grootste landen nieuwe, krachtige figuren het roer van het schip van staat in handen genomen. Het was Franklin D. Roosevelt, die tot het hoogste ambt in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika werd geroepen, terwijl vrijwel gelijktijdig Adolf Hitler in Duitschland de leiding op zich nam. Beiden deden onder zeer ongunstige omstandigheden hun intrede.

In de geheele wereld heerschte op dat moment een toestand van chronische depressie. De economische crisis van 1929 met de geweldige prijsdaling, de daarop gevolgde ontwrichting van de meeste nationale ruilmiddelen, die tot devaluaties en deviezenrestricties leidde, waren de directe aanleidingen tot een economische, en wel speciaal monetaire desorganisatie, die in reeds veel vroeger ontstane spanningen haar eigenlijke oorzaken vond. De industriële productie bewoog zich op een bedroeverd laag peil. Landbouw en veeteelt hadden zeer ernstig van de prijsdaling geleden en waren dikwijls niet loonend meer. De internationale handel was bij de heerschende onzekerheid sterk teruggelopen. In vrijwel alle landen was het aantal werklozen tot een beangstigend cijfer gestegen. Er scheen geen uitkomst uit den vicieuzencirkel van minder koopkracht, minder consumptie, minder productie, meer werkloosheid. Hier diende onverwijld en krachtig ingegrepen te worden. Het was duidelijk, dat, waar de belangen van het geheele volk op het spel stonden, dit door de overheid ten uitvoer moest worden gebracht.

Terwijl in de meeste landen de overheidsbemoeiingen beperkt bleven tot de toepassing van de conservatieve middelen van versobering en aanpassing, hebben Hitler en Roosevelt, ieder op zijn manier, het roer gewend, en nieuwe methoden beproefd er naar nieuwe vormen gezocht om het doel, verhooging van het welvaartspeil voor het geheele volk, te bereiken. Beiden hebben daarvoor o.m. een actieve monetaire politiek gevoerd, waarvan de methode van de groote staatsuitgaven ongetwijfeld het belangrijkste onderdeel was. Vrij algemeen is deze bewuste en

Stimuleering der productie.

Bij het beramen van plannen tot verbetering van den economischen toestand stond het probleem van de opheffing der werkloosheid op den voorgrond. Dit vraagstuk hing weer nauw samen met dat van de industrialisatie van het bedrijfsleven, die in onze eeuw van techniek de enorme fabriekscentra met de dichte opeenhoopingen van groote aantallen arbeidskrachten ten gevolge had gehad. Slechts die tak van onze samenleving, waaruit de werkloosheid was ontstaan, zou, door zijn ongelimiteerde uitbreidingsmogelijkheden als uitloei van de moderne techniek, in staat zijn op den duur een levensonderhoud aan iederen landgenoot te verschaffen. Op dien grond is door beide staatslieden, naast tal van maatregelen op andere gebieden, in de eerste plaats aandacht geschonken aan het weder doen opleven van de industrie en aan de stimuleering van de productie. Indien het de overheid zou gelukken door groote opdrachten en het scheppen van gunstige omstandigheden het bedrijfsleven weer op gang te brengen, zou, aldus werd verwacht, de kringloop — meer werkkrachten, grooter koopkracht, dus meer vraag naar producten — ook op de andere gebieden van het economische leven een gunstigen invloed uitoefenen.

Staatschuld, nationaal inkomen en belastingopbrengst.

Voor de uitvoering van deze plannen waren zeer groote bedragen noodig. Deze konden slechts worden gevonden door op grooter schaal dan te voren beslag te leggen op het beschikbare binnenlandsche kapitaal en de bron hiervan, het volksinkomen. Zoowel Roosevelt als Hitler gingen er toe over om aanzienlijke bedragen te leenen, waardoor de staatsschuld tot een ongekeerde hoogte steeg. Daarnaast verhoogden zij tegelijkertijd zooveel mogelijk de belastingen, waardoor zij zoowel hogere periodieke inkomsten verkregen als het evenwicht in de staatsfinanciën min of meer konden herstellen. Na den aanvang van deze groote uitgaven trad inderdaad een algemeene opleving in, waardoor het nationale inkomen en dus ook de belastingopbrengst aanmerkelijk stegen. De cijfers ¹⁾ over de jaren 1934 tot 1940 geven de volgende uitkomsten te zien:

	Staatsschuld		Nationaal inkomen		Belastingopbrengst	
	Ver. Staten	Duitschland	Ver. Staten	Duitschland	Ver. Staten	Duitschland
1934	27.1	11.7	50.1	52.7	3.1	11.8
1935	28.7	14.1	55.2	58.4	3.8	13.1
1936	33.8	15.2	63.5	64.9	4.1	15.3
1937	36.4	17.6	69.8	72.6	5.3	18.4
1938	37.2	27.1	66.2	79.7	6.2	22.1
1939	40.4	41.0			5.7	± 24.0
1940	43.8 ¹⁾	59.1 ¹⁾			5.9	± 26.0
1937 in pCt. van 1934	134 pCt.	150 pCt.	139 pCt.	138 pCt.	171 pCt.	156 pCt.
1940 in pCt. van 1934	162 pCt.	505 pCt.			190 pCt.	± 220 pCt.

¹⁾ Juli.

opzettelijke stap op het onzekere pad van de uitgavenpolitiek als een gevaarlijk experiment beschouwd, aangezien er een sterke inflationistische inslag in verborgen lag.

Het leek ons belangwekkend om na te gaan, in hoeverre in de practijk is gebleken, dat genoemde staatslieden middelen hebben weten te vinden om deze inflatie-dreigingen met meer of minder succes af te weren en in hoeverre zij er in zijn geslaagd, niettegenstaande een enorme stijging van de staatsschuld, het staatscrediet te handhaven en verstoringen in de normale verhouding tusschen prijzen en loonen te voorkomen. Voorts hebben wij nog in korte trekken het principieele verschil aangegeven tusschen de door Hitler en Roosevelt ter verkrijging van bovenvermeld resultaat gevolgde methoden. Tenslotte hebben wij ons afgevraagd, welken invloed de tegenwoordige oorlogsomstandigheden op de toepassing van deze methoden zouden kunnen hebben.

Bij het beschouwen van bovenstaande cijfers, dient men in aanmerking te nemen, dat de eigenlijke groote bewapeningsuitgaven van Duitschland pas in de cijfers over het jaar 1938 tot uitdrukking komen. Voor ons betoog zijn daarom in het bijzonder de uitkomsten over de jaren 1934 tot en met 1937 van belang.

In de eerste plaats merken wij op, dat in het jaar 1934 de Deutsche staatsschuld aanzienlijk geringer was dan de Amerikaansche, ook wanneer men met de verschillen in grootte en welvaart van deze landen rekening houdt en dus de staatsschuld met het nationale inkomen vergelijkt. In de Vereenigde Staten bedroeg de staatsschuld iets meer dan de helft van het nationale

¹⁾ De in dit artikel gebruikte cijfers en indexcijfers zijn voornamelijk ontleend aan het Federal Reserve Bulletin en de Statistische Uebersichten van de Dresdner Bank.

inkomen, in Duitsland nog geen vierde deel. Tot 1938 bleef deze verhouding in beide landen vrijwel ongewijzigd.

Voorts krijgen wij uit het feit, dat de belastingopbrengst in het jaar 1937 t.o.v. 1934 sterker is toegenomen dan het nationale inkomen, een indruk van de mate, waarin de belastingen zijn verzwaaard. Hierbij valt het op, dat de belastingverhoging in de Vereenigde Staten, die over deze periode niet minder dan 23 pCt. bedroeg, sterker is geweest dan in Duitsland, terwijl anderzijds de staatsschuld in het laatstgenoemde land in sterkere mate is gestegen.

Over de jaren 1938 tot heden staan ons niet alle cijfers ter beschikking. De enkele beschikbare gegevens, gecombineerd met de wetenschap, dat na 1937 in de Vereenigde Staten een teruggang van bedrijvigheid is ingetreden en in Duitsland de verder opgevoerde productie steeds meer voor de vervaardiging van oorlogsmaterieel, dus voor improductieve doeleinden, werd aangewend, maken het aannemelijk, dat sedertdien de verhouding tusschen de toeneming van de staatsschuld en de verzwaring van de belastingen voor beide landen ongunstiger is geworden. In de Vereenigde Staten liep na 1938 de opbrengst der belastingen terug, terwijl de staatsschuld regelmatig toenam tot 43.8 milliard dollar in Juli 1940. Algemeen bekend zijn voorts de zeer groote bedragen, die na dezen datum in het kader van het omvangrijke bewapeningsplan of ter ondersteuning van bevriende mogendheden zijn uitgegeven, terwijl nog zooveel verdere uitgaven op het programma staan, dat het Congres de limiet voor de staatsschuld reeds tot \$ 65 milliard heeft verhoogd. Wat Duitsland betreft, is uit één blik op bovenstaande cijfers duidelijk, hoezeer de krijgsverrichtingen de staatsschuld hebben doen stijgen. Op 31 October 1940 bedroeg het totaal van de geconsolideerde en vlottende schuld zelfs circa RM. 72 milliard. Aangezien men het nationale inkomen op RM. 100 milliard berekent, is thans de staatsschuld ongeveer gelijk geworden aan drie vierde deel daarvan, zoodat de hierboven vermelde gunstige positie voor Duitsland zich nu geheel heeft gewijzigd.

Handhaving van het staatscrediet.

De uitgavenpolitiek van Hitler en Roosevelt wekte langs verschillende wegen storingsverschijnselen op. In de eerste plaats begon men zich bij de enorme stijging van de staatsschuld bezorgd af te vragen, op welke wijze rente en hoofdsom hiervoor betaald zouden moeten worden, zoodat men dus terughoudender werd ten aanzien van de credietwaardigheid van den Staat. Om deze tendens tegen te gaan bediende men zich voornamelijk van het middel van belastingverhoging, dat, zooals wij hierboven zagen, in de Vereenigde Staten het verst kon worden doorgevoerd. In het laatstgenoemde land wist men bovendien de markt voor staatspapier aanzienlijk te verruimen door groote bedragen bij de Federale Banken te plaatsen, die, mede ten gevolge van de groote goudreserves, overvloedig in hun middelen zaten. Zoo steeg de staatsschuld bij deze instellingen, in den vorm van Bills, Notes, Bonds en Guaranteed Obligations, van \$ 6.9 milliard in 1933 tot \$ 14.7 milliard medio 1940. In Duitsland heeft de overheid door tal van maatregelen de kapitaalmarkt steeds meer in dienst van de financiering van de staatsuitgaven gesteld. Ondanks de toeneming van het nationale inkomen heeft men een stijging van de consumptie tegengegaan, zoodat tengevolge van grotere besparingen ruime middelen beschikbaar kwamen. Door gelijktijdig andere beleggingsmogelijkheden af te sluiten, kon de overheid tegen vrij gunstige voorwaarden het deel van de besparingen, dat niet reeds door de belastingen was weggenomen, in den vorm van leeningen tot zich trekken. Naast rechtstreeksche plaatsing van staatsfondsen bij particulieren, namen de credietinstellingen en verzekeringsmaatschappijen aanzienlijke bedragen kort- en langlopende schatkistpapier op, zoodat het gezamenlijk bezit van de twee laatstgenoemde groepen van RM. 5.2 milliard in 1933 tot RM. 17.7 milliard in 1939 steeg.

Ter beoordeeling van de mate, waarin men in beide lan-

den het staatscrediet heeft weten te handhaven, willep wij als maatstaf de gecombineerde uitkomst nemen van: (1°) de rentevergoeding, die de overheid moet betalen, en (2°) de grootte of kleinere fluctuaties daarvan.

Gemiddelde obligatiekoersen.

	Ver. Staten	Duitsland
1934	84.5	90.7
1935	88.6	95.3
1936	97.5	95.8
1937	93.4	98.7
1938	78.9	99.9
1939	81.6	99.0
1940 (Aug.)	81.5	100.9
1937 in pCt. v. 1934	115 pCt.	109 pCt.
1940 in pCt. v. 1934	96 pCt.	111 pCt.

Uit bovenstaande indexcijfers voor de gemiddelde obligatiekoersen blijkt, dat de rentevoet in de Vereenigde Staten aan sterkere schommelingen onderhevig is geweest dan in Duitsland, in welk land men bovendien kans heeft gezien de rente stelselmatig te verlagen, niettegenstaande de enorme bewapeningsuitgaven. Daartegenover konden de Vereenigde Staten, tengevolge van hun veel grooteren kapitaalrijkdom, tegen gunstiger condities leenen. Zoo geven thans 12-jarige Treasury Bonds een rendement van 2½ pCt., terwijl men in Duitsland à pari nog slechts 4 pCt. rentende vijfjarige schatkistpromessen kan plaatsen. Voor beide landen mag men uit deze beide factoren tezamen concluderen, dat het staatscrediet in het kader van de genomen maatregelen geen nadeeligen invloed van de uitgavenpolitiek heeft ondervonden.

Beïnvloeding van het prijsniveau.

In de tweede plaats had de bezorgdheid, ontstaande door de sterke stijging van de staatsschuld, het gebruikelijke gevolg, dat men meer waarde ging hechten aan goederen en aandelen dan aan geld. De op deze wijze ontstane prijs- en koersstijgingen werden gestimuleerd door de resultaten van de uitgavenpolitiek, waardoor immers het bedrijfsleven op gang was gebracht. De vergroote vraag naar grondstoffen en arbeidskrachten had een opwaartsche beweging van prijzen en loonen tengevolge. De verbeterde bedrijfsresultaten kwamen in hogere aandelenkoersen tot uiting. De goederen, bestemd voor het dagelijksche levensonderhoud, dreigden duurder te worden. De cirkelgang van de prijs-loonstijging zou de 'zoo duur' verworven voordeelen weer te niet doen. Ook hiertegen is in beide landen krachtig opgetreden, waarbij men er wel in de eerste plaats op uit is geweest om de kosten van levensonderhoud zo min mogelijk te doen stijgen. Daarnaast ondergingen, zij het in mindere mate, ook de goederenprijzen en de koersen van gewone aandelen den invloed van de regeeringsbemoedigen, zooals uit de betrekkelijk geringe fluctuaties van onderstaande indexcijfers moge blijken.

Kosten levensonderhoud. Groothandelsprijzen.

	Ver. Staten (1933-39 = 100)	Duitsland (1913-14 = 100)	Ver. Staten (1926 = 100)	Duitsland (1913 = 100)
1934	96	121	75	98
1935	98	123	80	102
1936	99	125	81	104
1937	103	125	86	106
1938	101	126	79	106
1939	99	126	77	107
1940	101 ¹⁾	132 ¹⁾	77 ²⁾	111 ²⁾
1937 in pCt. van 1934	107 pCt.	103 pCt.	115 pCt.	108 pCt.
1940 in pCt. van 1934	105 pCt.	109 pCt.	103 pCt.	113 pCt.

In het topjaar 1937 kwamen de kosten van levensonderhoud in de Vereenigde Staten en Duitsland slechts met

¹⁾ Juli. ²⁾ Augustus.

respectievelijk 7 pCt. en 3 pCt. boven het peil van het jaar 1934 uit. Het cijfer van Juli 1940 geeft voor het eerstgenoemde land een nog iets gunstiger resultaat, terwijl men in Duitschland, niettegenstaande de koortsachtige bedrijvigheid in verband met de krijgsverrichtingen, de totale stijging sedert 1934 tot 9 pCt. heeft weten te beperken. Ook de groothandelsprijzen vertoonden betrekkelijk geringe fluctuaties. In beide gevallen is het in het oog loopend, hoe goed men in Duitschland, ook in oorlogstijd, het prijsniveau heeft weten te beheerschen.

	Koersen gewone aandelen.		Gemiddelde rendementen.	
	Ver. Staten (1926 = 100)	Duitschland (1926 = 100)	Ver. Staten (200 gev. aand.)	Duitschland (aand. Benijm.)
1934	72.4	71.1	4.1 pCt.	3.8 pCt.
1935	78.3	82.9	4.1 "	3.8 "
1936	111.0	91.6	3.5 "	4.0 "
1937	111.8	102.6	4.8 "	4.0 "
1938	83.3	100.1	4.4 "	4.7 "
1939	89.2	94.1	3.8 "	5.1 "
1940 (Aug.)	77.5	115.9	5.6 "	4.1 "
1937 in pCt. van 1934	154 pCt.	144 pCt.		
1940 in pCt. van 1934	107 pCt.	163 pCt.		

Het koersverloop van de gewone aandelen, dat voor een belangrijk deel bepaald wordt door het door den belegger ontvangen netto-dividend, geeft ons bij vergelijking met de gemiddelde rendementen aanleiding tot de volgende opmerkingen. In Duitschland hielden koersstijging en hogere dividenduitkeering tot 1938 gelijken tred, zoodat het rendement geregeld ca. 4 pCt. bedroeg. Daarna trad, tengevolge van belemmerende overheidsmaatregelen, een koersdaling in, niettegenstaande de dividenduitkeeringen nog steeds toenamen, zoodat het rendement steeg tot 5.1 pCt. in 1939. Aangezien dit den rentevoet ongunstig beïnvloedde (zie de lage obligatiekoersen in 1939), heeft de overheid in het jaar 1940 haar maatregelen niet verlengd. De koersen liepen toen belangrijk op (indexstand in Augustus jl. 115.9), waardoor het rendement vrijwel tot het vroegere percentage werd teruggebracht. De voortgezette koersstijging deed het rendement in November 1940 zelfs dalen tot 3.83 pCt., hetgeen aanleiding gaf om per 1 Januari 1941 de belasting op speculatiewinsten opnieuw in te voeren. Hoewel de koersen thans nog geen neiging tot teruggang vertoonden, verwacht men door dezen maatregel wederom den invloed van de infiltratie van koopkracht op de effectenbeurs te kunnen beperken.

Ook in de Vereenigde Staten was aanvankelijk de relatie tusschen koerspeil en dividenduitkeering zoodanig, dat tot het jaar 1940 de gemiddelde rendementen tusschen 3.5 pCt. en 4.8 pCt. varieerden. Sedert Mei 1940 kan men echter een afwijkende ontwikkeling constateeren. De koersen daalden tot een niveau, dat nog iets lager was dan dat van 1935, toen het indexcijfer voor de industriele productie 87 aanwees, terwijl dit laatste cijfer voor Augustus 1940 op 120 werd berekend en in December zelfs 136 bedroeg. De hiermede overeenstemmende hogere dividenduitkeeringen werden niet gevolgd door een stijging van de koersen, zoodat het rendement in Augustus 1940 tot 5.6 pCt. opliep. Het feit, dat thans de koersen zich slechts weinig boven het peil van Augustus bewegen, terwijl sedertdien nog tal van hogere dividenden zijn betaald, maakt het aannemelijk, dat het rendement nog gunstiger is geworden. Dat desondanks in de afgelopen maanden te New-York geen koersverbetering van beteekenis heeft plaatsgevonden, doch het publiek zich eerder nog meer afzijdig heeft gehouden, wijst er op, dat men de kans op de uitkeering van behoorlijke dividenden in de komende jaren niet groot acht. De onzekerheid, of de enorme uit-

breidingen voor de .bwapeningsindustrie op den duur rendabel zullen zijn, en de vrees voor verdere belastingverhoging en wellicht ordenend ingrijpen van de regeering, spelen hierbij ongetwijfeld een overwegende rol.

Methoden ter breideling van prijs- en koersbeweging.

Wij zagen hierboven, dat tot het jaar 1938 in de Vereenigde Staten de belastingen zoodanig verzwaard konden worden, dat de toeneming van de inkomsten van de schatkist in verhouding niet zoo ver bij de stijging van de staatsschuld ten achter bleef. In Duitschland kon de belastingverhoging ook toen reeds veel minder drastisch worden toegepast. Na 1938 schoot dit middel in beide landen tekort, hetgeen in het bijzonder tot uiting kwam op de momenten, dat enorme uitgaven voor de bewapening hoge eischen aan de schatkist gingen stellen. Andere maatregelen moesten daarom te hulp worden geroepen om aan de potentiële inflatie-factoren reeds bij voorbaat hun storenden invloed te ontnemen.

In Duitschland, waar men zich, naast verbetering van den binnenlandschen toestand, voornamelijk het herstel van de politieke en economische positie in de wereld ten doel had gesteld, werd de uitgavenpolitiek tot één van de belangrijkste hefboomen om alle krachten in het land hiervoor in beweging te brengen. Dit bracht anderzijds de noodzaak mede van een straffe prijscontrole, welke doeltreffende resultaten wij in de bovenvermelde indexcijfers reeds weerspiegeld hebben gezien. Deze maatregelen voerden tenslotte tot een volledige aanvaarding van het systeem van een „geleide” economie”.

Zoolang het doel van Roosevelt's uitgavenpolitiek beperkt bleef tot het op gang brengen van het bedrijfsleven, kon hij, dank zij het nog werkzame middel van belastingverhoging, overigens volstaan met een indirecte beïnvloeding van de nog min of meer vrije economische krachten. Zijn New Deal, anti-trustwetten en public utilitiespolitiek zijn overbekend. Ook andere maatregelen, zooals de credietbeperking door de verplichte surplusreserves van de banken bij de Federal Reserve Bank en de sterilisatie van het goud, willen wij hieronder rangschikken.

De invloed van den oorlog op de prijsbeheersching.

Waren aanvankelijk de groote overheidsuitgaven in de Vereenigde Staten en Duitschland gericht op verbetering van het welvaartspeil der bevolking, na het jaar 1938 kwamen zij, en wel in het bijzonder in Duitschland, hoe langer hoe meer aan de bewapening ten goede. Na het uitbreken van den oorlog in September 1939 begon ook in alle rechtstreeks of zijdelings daarbij betrokken landen de stroom van de bewapeningsuitgaven rijklijk te vloeien. Toen kwam de enorme voorsprong van die landen aan het licht, welke leiders reeds te voren een aanzienlijk grooter deel van het volksinkomen in den vorm van belasting of door leeningen ten algemeenen nutte hadden opgeëischt. Zij hadden de gevaren leeren kennen, die dit systeem aankleefden, en daarmee reeds voor het grootste deel afgekeerd. Dit treedt duidelijk aan den dag bij vergelijking van het verloop van de groothandelsprijzen en de kosten van levensonderhoud in een aantal toonaangevende landen gedurende het eerste oorlogsjaar:

	Groothandelsprijzen ¹⁾			Kosten levensonderhoud (1929 = 100)		
	Aug. 1939	Sept. 1940	Stijging in pCt.	Aug. 1939	Sept. 1940	Stijging in pCt.
Ver. Staten	79	82	4	82	82	0
Duitschland	78	81	4	83	85	2½
Engeland	86	124	44	95	115	21
Japan	124	140	13	123	147	20
Nederland	71	89 ²⁾	25	81	89 ²⁾	10
Zwitserland	76	108	42	85	95	12

¹⁾ Indexcijfers ontleend aan Monthly Bulletin of Statistics, uitgegeven door den Volkenbond. ²⁾ Mei.

Uit vorenstaande cijfers blijkt, dat de toestand in Duitsland en de Vereenigde Staten, na een jaar oorlog in Europa, scherp afsteekt bij alle andere landen. Voor Japan, dat zijn beste krachten in China heeft verbruikt, is de situatie aanmerkelijk ongunstiger dan in de Vereenigde Staten, waar het verlies van afzetgebieden zelfs tot een teveel van bepaalde grondstoffen heeft geleid, hetgeen mede tot de betrekkelijke stabiliteit van het gemiddelde prijsniveau zal hebben bijgedragen. In tegenstelling hiertoe kon voor kleine landen als Nederland en Zwitserland, die in veel hogere mate van den invoer afhankelijk zijn, uiteraard een sterkere prijsstijging verwacht worden. In Engeland, waar de overheid zich aanvankelijk van het nemen van tegenmaatregelen heeft onthouden, hebben veel grotere prijsstijgingen plaatsgevonden dan in Duitsland.

Van al deze landen staat ongetwijfeld de ontwikkeling, die thans in de Vereenigde Staten plaats vindt, in het middelpunt van de belangstelling. Hier staat men immers nog pas aan het begin van de uitvoering van het geweldige bewapeningsplan. Zal de algehele uitvoering tot een situatie leiden, zooals in Engeland onder den druk van de oorlogsuitgaven is ontstaan, of zal men in staat zijn ook op den duur abnormale prijsstijgingen te voorkomen? Op grond van hetgeen wij hierboven hebben besproken, zou het ons niet verwonderen, indien bleek, dat ook in de Vereenigde Staten het prijsniveau vrij goed gehandhaafd zal kunnen worden. Wel zal Roosevelt dan echter tot verder ingrijpen moeten overgaan. Reeds nu beginnen de steeds hogere belastingen de ondernemers af te schrikken, zoodat zij liever van uitbreidingen afzien, en dreigt dit middel dus erger dan de kwaal te worden. Wij achten het daarom geenszins uitgesloten, dat ook de Vereenigde Staten den weg van rechtstreeksche prijs- en looncontrole en geleide productie zullen moeten betreden. Symptomen hiervan zijn reeds aanwezig in de aanstelling van het „viermanschap voor de bewapening”, den voorrang van bewapeningsorders, en het stelsel van toewijzing van de grondstoffen, terwijl in de dreigementen van de regeering tegen prijsverhoging of om tot prijsverlaging te komen reeds openlijk met de stok van de prijscontrole wordt gezwaaid.

Over de situatie in Engeland is momenteel zeer weinig bekend. Dat ook hier de ontwikkeling gaat in de richting van een verder toezicht van de overheid op de prijsvorming, mogen wij echter veronderstellen.

Wat Japan betreft, wezen talrijke berichten van den laatsten tijd er op, dat ook in dit land de regeering steeds verder ingrijpt, en van plan schijnt de maatregelen, in Duitsland met zooveel succes toegepast, ook in eigen land in te voeren.

Zoo mogen wij dan concludeeren, dat het er naar uitziet, dat inderdaad deze oorlog de prijscontroleerende functie van de overheid in alle landen van de wereld in een snel tempo doet uitbreiden en wellicht tenslotte naar een wijziging in de economische structuur zal voeren. In hoeverre deze veranderingen blijvend zullen zijn, is nu nog niet te overzien. Zolang de oorlog duurt, is het aannemelijk, dat deze stelsels van „geleide” economie wel noodzakelijkerwijze gehandhaafd zullen worden. Ook in de eerste vredesjaren zal voor het herstel van een vredeseconomie en van de onderlinge handelsbetrekkingen zóóveel internationaal geregeld dienen te worden, dat een overgang naar een min of meer stabiele toestand zonder bemiddelend optreden van de in eigen land controleerende regeeringen welhaast ondenkbaar is. De gebeurtenissen kort na den eersten wereldoorlog hebben de noodzaak hiervan wel voldoende aangetoond.

Mr. W. H. C. SCHUKKING.

DE INKRIMPING VAN DEN PLUIMVEE-STAPEL EN HAAR GEVOLGEN.

In een vorig artikel ¹⁾ hebben wij eenige beschouwingen gewijd aan de samenstelling van den pluimveestapel in Nederland en aan de verschillende methoden, die bij de thans noodzakelijk geworden inkrimping van de pluimveehouderij gevolgd zouden kunnen worden. Wij onderscheiden daarbij drie stelsels, t.w. (I) evenredige inkrimping over de geheele linie, (II) toewijzing in de eerste plaats aan hen, die het pluimvee als voornaamste bestaansbron behoeven, dus voornamelijk aan de kleine zandboeren, en (III) toewijzing in hoofdzaak aan de groote landbouwbedrijven, waar het pluimvee, althans ten deele, met de afvalproducten van eigen bodem kan worden gevoed.

Van deze drie methoden bleek bij de in het najaar 1939 getroffen regeling de laatste, althans in beginsel, te zijn gekozen — om redenen, welke wij aan het slot van ons vorige artikel hebben weergegeven —, terwijl deze regeling gepaard ging met het vaststellen van een eierprijs, welke bedoeld is als tegemoetkoming aan de kleine pluimveehouders, en voorts met de toezegging van een geldelijke tegemoetkoming voor de betaling van renten en publieke lasten.

Wij zullen thans allereerst nagaan, hoe bij deze regeling de inkrimping over de bedrijven van verschillende grootteklassen wordt verdeeld. De desbetreffende schaal luidt als volgt:

Aantal kippen bij de September-inventarisatie van 1939.	Het percentage, dat daarvan ten hoogste mag worden aangehouden.	Het percentage, waarvoor men voeder toegevoerd krijgt.
1—15	(100 pCt. met max. van 10)	0 pCt.
15—30	55 pCt.	22 pCt.
30—75	37½ „	22½ „
75—150	30 „	22½ „
150—300	26 „	22.1 „
300—450	22 „	22 „
450—600	18 „	18 „
600—750	15 „	15 „
750—1500	11 „	11 „
1500 en meer	8 „	8 „

De achterstelling der kleine pluimveehouders.

Bij de beschouwing van dezen staat vergis men zich niet. De indruk zou kunnen worden verkregen, dat de kleine bedrijven, nl. die van 1 tot 300 of tot 450 dieren, er het best afkomen, omdat een zekere omgekeerde progressie zou zijn toegepast, waardoor de kleinen, die het pluimvee het minst kunnen missen, zouden worden beschermd ten laste van de grootere bedrijven, welke een adering beter kunnen doorstaan. *Zoo is het nu echter juist niet.* Wat bij oppervlakkige beschouwing de kleinebedrijven schijnen te zijn, zijn in werkelijkheid de grootere, gemengde landbouwbedrijven, waar echter slechts weinig kippen plagen te worden gehouden. Wat het aantal hennen betreft, zijn zij klein, doch, wat het bedrijf aangaat, zijn zij van niet te vergelijken grooteren weerstand dan dat van den zandboer, die zich met méér hoenders toch nog slechts een poover bestaan weet te verwerven. De regeling gaat niet uit van den opzet, dat de kleinen moeten worden geholpen ten aste van de grooteren, doch zij stelt — gelijk uit de in het vorige artikel aangehaalde toelichting blijkt — voorop, dat het pluimvee, zoowel wat de in geld uitgedrukte kosten als wat de hoeveelheden benodigd voedergraan betreft, voordeliger bij den landbouwer kan worden gehouden. Dit beteekent echter, dat het dáár relatief in grooter aantal aanwezig mag blijven, waar men het *het minst* noodig heeft, terwijl het naar verhouding in sterkere mate zal moeten verdwijnen, waar het als bron van inkomsten onmisbaar is.

¹⁾ De regeling voor de pluimveehouderij van najaar 1939, in E.-S.B. van 12 Februari 1941, blz. 115.

Om aan de regeling volledig recht te doen, zij vermeld, dat deze een bepaling bevat, krachtens welke het aantal ten hoogste aan te houden dieren kan worden verlaagd ten aanzien van hen, die uit anderen hoofde dan de pluimveehouderij een voldoende bestaansbron hebben. Men zou dit voor de kleine bedrijven als een pleister op de wonde kunnen beschouwen, mits parallel daarmee de lage percentages der pluimveehouders zouden worden verhoogd; doch deze zijn juist bij voorbaat vastgesteld, zoodat, wanneer deze maatregel al in sommige gevallen zou worden toegepast, daarmee toch niemand gebaat zal zijn. Overigens is de bedoelde maatregel in flagranten strijd met het vooropgestelde beginsel, dat immers juist daar een grooter percentage toestaat, waar de pluimveehouderij „een *bescheiden* onderdeel van het boerenbedrijf uitmaakt”, dus waar de kippen gemist kunnen worden, omdat uit anderen hoofde een voldoende bestaansbron aanwezig is.

Er zit zoo oogenschijnlijk iets scheefs in: zij, die de kippen *niet* noodig hebben, mogen er naar verhouding méér aanhouden dan de arme zandboeren en de, evenmin in weelde levende, speciale pluimveebedrijven. Men zou het andersom hebben verwacht; men zou de gedachte naar voren hebben willen zien komen, dat zoo min mogelijk existenties moeten worden vernietigd, omdat het algemeene belang daarmee niet wordt gediend.

Intusschen zij men niet blind voor het beginsel, dat aan de getroffen regeling ten grondslag ligt. Ook deze baseert zich op het algemeene belang. Zij zegt, dat de kippenhouderij bij de heerschende voederschaarschte voordeliger op het landbouwbedrijf kan worden uitgeoefend dan bij den zandboer, daar bij den laatste geen afval kan worden productief gemaakt. Hij moet dus ter zijde treden, hoe hard het overigens voor hem moge zijn: het groepsbelang en het persoonlijke belang moeten wijken voor dat van het algemeen, en productief gemaakte afval beteekent immers lagere productiekosten en *goedkoope eieren* voor den consument.

Twee beginselen, beide tronend op den gemeenschappelijke zetel van het algemeen belang, zouden dus elkander weerspreken. Het eene wil de handhaving van existenties, en dat te meer in een tijd als deze, waarin het dringen van den kleinen, zelfstandigen man uit zijn werk, uit zijn bestaan, vergrooting der werkloosheid beteekent. Zooals in ons vorige artikel uitvoerig werd uiteengezet, wordt drie kwart van den geheelen hoenderstapel op de zandgronden aangetroffen. De onvruchtbare bodem gaf aan vele duizenden brood, omdat hij geschikt bleek te zijn er kippen op te houden. Deze bodem werd *benut*. Bij doorvoering van het systeem, dat de pluimveehouderij wil verplaatsen naar de landbouwbedrijven, zal dat uit zijn. Groote oppervlakten, die een bestaan aan duizenden bezorgden, komen braak te liggen. Doch het andere beginsel zegt, dat de kippenhouderij op de bedrijven, waar landbouw wordt beoefend, voordeliger kan worden beoefend, want daar is afval, die de productiekosten verlaagt en goedkoopere eieren geeft. Er kunnen dus op de landbouwbedrijven *meer* kippen worden gevoederd met eenzelfde hoeveelheid graan als voor *minder* kippen noodig is op den zandgrond.

Dit is ongetwijfeld juist; maar daaruit volgt nog niet, dat bij den landbouwer ook *voordeeliger* kippen kunnen worden gehouden, en daarom alleen gaat het. Dát is de grondgedachte van het gevolgde systeem en deze gedachte is fout. Iedere vakman weet dit. De meerdere kippen zullen niet meer eieren leggen, wanneer zij een geringere hoeveelheid krachtvoeder ontvangen en overigens met afval moeten worden bijgevoerd. Dit laatste mag een uitstekend voeder zijn voor varkens, doch voor het pluimvee is het slechts onderhoudsvoer, dat de kip in leven kan houden, doch waarop zij niet of slechts onvoldoende legt. En niet in *meer* kippen zit het algemeene belang, *maar in een grootere opbrengst aan eieren*.

Afgezien hiervan speelt naast de voeding ook de verzor-

ging bij de productie van het pluimvee een groote rol. Op de landbouwbedrijven kan deze niet aan de behoeften der leggende kip beantwoorden, zoodat op de meer gespecialiseerde bedrijven der zandboeren geschiedt. Hij, wiens bestaan van het pluimvee afhangt en wiens arbeid op een zoo groot mogelijke productie is gericht, bereikt betere resultaten dan de ander, wiens kippen slechts „een bescheiden onderdeel van het boerenbedrijf” uitmaken.

Zoo is de meening, dat het algemeene belang een verplaatsing van de pluimveehouderij naar de landbouwbedrijven zou vereischen, een misvatting. Lagere productie, duurdere eieren en geringere export vloeien uit deze verplaatsing voort.

Hoe het anders zou kunnen.

De tweede methode van inkrimping, die wij in ons vorige artikel hebben besproken, bestond in een verkleining van den stapel op zoodanige wijze, dat het beschikbare voeder zou worden toebedeeld aan hen, in wier handen de pluimveehouderij zich historisch heeft ontwikkeld, zoodat het pluimvee in hoofdzaak zou worden gereserveerd voor den zandboer.

Deze methode vereischt, dat boven een bedrijfsoppervlakte van 10 H.A. geen voedertoewijzingen zullen worden gegeven (behoudens in uitzonderingsgevallen), terwijl dit evenmin geschiedt aan hen, die hoenders houden voor eigen gebruik of als nevenverdiensde. De hierdoor vrijkomende hoeveelheid krachtvoer zou dan ter beschikking kunnen komen van hen, die hun bestaan in de pluimveehouderij moeten vinden.

Onderzocht dient nu, of het deel van den stapel, dat op bedrijven boven 10 H.A. en bij particulieren wordt gehouden, zoo groot is, dat de zandboer door dezen maatregel zou worden geholpen.

Uit de gegevens, welke in ons vorige artikel omtrent de samenstelling van den pluimveestapel werden vermeld, is gebleken, dat dooreengenomen over het geheele land één vijfde gedeelte van het aantal kippen wordt gehouden op bedrijven boven 10 H.A. en vier vijfde daar beneden. (Onder deze laatste groep is ook het meerendeel van de fokkerijen en vermenigvuldigingsbedrijven begrepen). Zou nu de stapel uniform ingekrompen zijn tot 20 pCt. van het aantal in September 1939, en zouden slechts de hoenders, aanwezig op de bedrijven boven 10 H.A., worden toegewezen aan hen, die daar beneden blijven, dan zou het voor deze lasten niet zoo bijster veel uitmaken, of zij bij het 4/5 gedeelte van den stapel, hetwelk zij bezaten, dat ééne vijfde er bij zouden krijgen. Zij zouden nl. in dat geval, in plaats van 20 pCt. van hun September-basis, 25 pCt. daarvan mogen behouden, en daarmee zouden zij slechts matig gebaat zijn.

De zaak staat echter anders. De inkrimping is *niet* op uniforme wijze uitgevoerd; zij gaat voor de zandboeren en speciale bedrijven, welke het pluimvee het hardst noodig hebben, juist het verst. Deze worden nl. niet teruggebracht tot 20 pCt., maar tot 18, 15, 11 en 8 pCt. toe. De simpele 5 pCt., die zij er, wanneer men een uniforme regeling als vergelijkingsbasis aanneemt, bij zouden krijgen, indien het houden van pluimvee op bedrijven boven de 10 H.A. zou worden verboden, groeien daardoor uit tot resp. 7, 10, 14 en 17 pCt. Doch bovendien behooren tot de pluimveehouders op gronden beneden 10 H.A. ook zij, die het pluimvee houden als een soort zelfvoorziening van (dure) eieren of als een kleine bijverdiensde naast pensioen, winkel of beroep. Er zijn er onder dezen, zoodat ook onder de grootere boeren, die wel iets uit hun kippen halen en ze daarom niet gaarne zouden missen, doch men vergete niet, dat het hier gaat om een sociale vraag en wel om deze: of een stand van kleine zelfstandigen zal worden gehandhaafd, dan wel zal worden vernietigd. Daarbij zinken overwegingen ten aanzien van hen, die weliswaar hun pluimvee kunnen gebruiken en er noode

afstand van zouden doen, in het niet. Ook zonder hun kippen zijn deze laatsten niet verloren; doch de breede groep van kleinen, die de dorre zandvlakten productief hebben gemaakt en een tak van volksbestaan hebben in het leven geroepen, welke over geheel de wereld wordt geroemd en bewonderd, is zonder zijn kippen weg en zinkt af naar het leger der werklozen.

In totaal kunnen worden aangehouden 6 miljoen dieren, dat is 1/5 van het aantal, dat in September 1939 aanwezig was of 1/3 van het normale aantal. Bij een uniforme inkrimping zou dus door iederen houder 1/3 van het normale aantal kunnen worden behouden. De houders beneden de 10 H.A., die 4/5 van het aantal kippen bezaten, zouden dan tezamen toegewezen krijgen:

4/5 van 6.000.000 =	4.800.000
Hierin zijn dan echter nog begrepen	
(a) zij, die pluimvee houden voor eigen gebruik of als kleine bijverdienste, met 1/3 van ongeveer 1 miljoen dieren =	330.000
en (b) de fokkerijen en vermeerderingsbedrijven, waarvoor gereserveerd blijft	500.000
	830.000

zoodat 33 pCt. van het vroegere aantal voor de zandboeren en speciale bedrijven slechts een aantal dieren vertegenwoordigt van 3.970.000

Zouden daarentegen aan de kleine-boer-pluimveehouders ook de kippen van de bedrijven van 10 H.A. en groter, benevens die van de eigen-gebruikers worden toegewezen, dan zou deze categorie, die het pluimvee voor haar bestaan nodig heeft, in plaats van 3.970.000 dieren er 5.500.000 mogen aanhouden, te weten: 3.970.000 (33 pCt. van vroeger) plus 1.200.000 (1/5e van het normale aantal boven 10 H.A., gedeeld door 3) plus 330.000 (van de eigen-gebruikers), tezamen 5.500.000; (of wel, van den anderen kant uit berekend: het geheele beschikbare contingent van 6.000.000 dieren, minus de 500.000 stuks, die voor de fokkerijen en vermeerderingsbedrijven gereserveerd moeten blijven).

De bedrijven, welke bestaan van de pluimveehouderij afhangt, zouden aldus met een toeneming van 1.530.000 dieren, in plaats van tot 33 pCt. van het vroegere aantal, worden gebracht op ca. 45 pCt. daarvan, waarmede zij met een slechts geringe verhooging van den eierprijs verder zouden kunnen werken.

Bovenstaande berekening werd opgezet in vergelijking tot een uniforme inkrimping van 33 pCt. voor iederen houder. Zou men haar maken met de inkrimping, zooals deze in werkelijkheid werd uitgevoerd, als uitgangspunt, dan zou de sprong omhoog voor de kleine zandboeren nog belangrijker groter zijn.

De eierprijs.

Toen de publicatie omtrent de inkrimping verscheen, werd daarbij medegedeeld, dat met het oog daarop „onlangs een eierprijs is vastgesteld om een compensatie voor de vermindering van inkomsten der pluimveehouders te geven”.

Wie een berekening zou opzetten over de vraag, met welk bedrag de prijs zou moeten stijgen om den pluimveehouders eenzelfde inkomen te waarborgen als zij vóór de verkleining van hun stapel bezaten, zou zich, indien hij een vreemde op dit terrein is, gemakkelijk kunnen vergissen. Hij zou kunnen meenen, dat, nu de omzet driemaal geringer is geworden, de prijs ook driemaal hooger zou moeten zijn om de verdienste van vroeger te evenaren.

Daarbij zou echter over het hoofd worden gezien, dat bij het kleiner worden van den stapel ook de voederrekening

omlaag gaat. Immers het gaat niet alleen om de hoogte van den omzet, maar het gaat om de *netto-verdienste*, welke daaruit getrokken kan worden. Niet de prijs, doch deze verdienste per eenheid moet met drie worden vermenigvuldigd om de gemiddelde inkomsten van den pluimveehouder dezelfde te doen blijven. Bedroeg de verdienste vroeger per ei 1 cent, dan zal deze dus thans 3 cent moeten bedragen: de prijs zal daartoe echter niet verdriedubbeld behoeven te worden, doch slechts met 2 cent behoeven te worden verhoogd.

Ook dan echter kunnen nog allerlei factoren deze berekening in de war sturen. Zij gaat alleen op — en dan nog slechts ten deele —, wanneer de leg dezelfde zou blijven als vroeger. Zou deze, bijv. door de onvoldoende kwaliteit van het voeder, verminderen, dan zouden de eieren méér moeten opbrengen. Zouden de graanprijzen hooger of lager komen te liggen dan in de periode, waarmede vergeleken wordt, of zou in de benodigdheden voor het bedrijf, als hout, teer, turfmolm, gaas, enz., een verschil in prijs optreden, dan behoeft de berekening alweer correctie.

Bij de vaststelling van den eierprijs doet men daarom beter geen vergelijkingen te trekken met een vroeger tijdstip ²⁾. Los daarvan dient de vraag te worden gesteld,

²⁾ Uit den prijs, welke voor de eieren werd vastgesteld, blijkt, dat inderdaad geen vergelijking met een vorig jaar werd gemaakt. Deze prijs zou immers een compensatie moeten vormen voor de vermindering der inkomsten. Er zou dus een verhooging moeten zijn. In feite kregen de pluimveehouders echter een *verlaging*, op zijn best eenzelfde prijs als ten tijde der publiceering een jaar geleden werd gemaakt. De prijs werd nl. gesteld op f 1.05 per kg (met een toeslag van 2 cent), dat is 6.3 cent per ei van 60 gram (f 6.30 per 100), of 5¼ cent (f 5.25 per 100) voor eieren van 50 gram.

Slaat men de prijzen na van precies een jaar daarvóór, dan vindt men:

Barneveld, 9 Nov. 1939:

witte eieren f 6.40—f 6.75;
bruine eieren f 6.60—f 6.90;
gemengde eieren f 6.50—f 6.75,

d.i. 10 à 60 cent per 100 stuks *hooger* dan na de inkrimping. (De eieren van 50 gram, die bij den huidige kiloprijs f 5.25 opbrengen, golden toen f 5.20—f 5.90).

Roermond, 7 Nov. 1939:

kleine eieren f 4.50—f 5.—;
grote eieren f 5.00—f 6.30,

d.i. slechts weinig lager dan de thans vastgestelde prijzen.

Apeldoorn, 6 Nov. 1939:

grote witte eieren f 6.25—f 6.40;
gemengde eieren f 6.40—f 6.50;
grote bruine eieren f 6.50—f 6.70;
eieren van jonge hennen f 5.00—f 6.50.

Nergens over de geheele linie valt dus een compensatie te bespeuren, welke de pluimveehouders zouden vinden in den vastgestelden eierprijs.

Deze vergelijking met een bepaalde week van het voorafgaande jaar zou men kunnen aanvechten door er op te wijzen, dat de huidige prijs van f 1.05 niet voor één week, doch voor een langere periode is vastgesteld. Het is niet bekend, hoe lang deze periode zal duren. Waarschijnlijk is zij bedoeld voor den winterprijs van begin November tot omstreeks 14 weken daarna. Men zou dan moeten vergelijken, niet met dien éénen datum, doch met den gemiddelden winterprijs in dezelfde 14 weken van 1939/40.

Hoezeer deze opmerking in theorie juist is, doet men toch beter haar af te snijden door iedere verdere vergelijking te laten varen, en slechts, zooals wij in dit artikel hebben gedaan, de vraag te stellen, welke verdienste er bij een eierprijs van f 1.05, resp. f 1.07 per kg voor het gezin kan overblijven.

welke de opbrengst moet zijn om de bedrijven der pluimveehouders, ondanks de inkrimping, in stand te kunnen houden.

Het antwoord hierop kan men geven door op basis van dezen prijs de opbrengst per week te berekenen en daarvan de onkosten af te trekken. Het aantal in een periode van 14 winterweken te leggen eieren is intusschen niet nauwkeurig vast te stellen. Het kunnen er gemiddeld 20 per hen zijn (hetwelk het aantal is, dat van overheidswege werd vastgesteld om voor verdere voedertoewijzingen in aanmerking te komen), het kunnen er wellicht 25 zijn, en het is reeds onwaarschijnlijk, dat de 30 zullen worden bereikt, nu de kwaliteit van het voeder onvoldoende is. Aan de onderstaande berekeningen zijn achtereenvolgens deze drie veronderstellingen ten grondslag gelegd.

Het gewicht der eieren kan op gemiddeld 50 gram worden aangenomen, daar de oude kippen vrijwel zijn opgeruimd. Voor de onkosten zal slechts rekening worden gehouden met het voeder; alle verdere uitgaven, als daar zijn die voor onderhoud van hokken en materiaal, turfstrooisel, hout, carbolineum, inenting, enz., zullen worden verwaarloosd. De berekening wordt daardoor sterk geflatteerd. De hoeveelheid voeder wordt gesteld op 2.8 kg per kip per 4 weken, hoewel de voedertoewijzing thans is verhoogd tot 3.1 kg. Het voer wordt berekend op 12 cent per kg, ongeacht het feit, dat sedert kort de meeste voedermiddelen met heffingen zijn belast, welke in deze berekening niet begrepen zijn. Uitgegaan zal voorts worden van een bedrijf van 100 kippen; dit is na de inkrimping reeds een groot bedrijf. Op vrijwel alle punten zijn de onderstaande uitkomsten dus nog geflatteerd.

Geval 1: Er worden eieren gelegd van gemiddeld 50 gram:

Bij een aantal eieren per hen			
per 14 weken van	20	25	30
is het totale aantal per week			
voor een bedrijf met 100 dieren:	143	178	214
Opbrengst à f 5.25 per 100 st. .	f 7.51	f 9.34	f 11.23
af: Voederkosten (70 kg. à			
f 0.12)	f 8.40	f 8.40	f 8.40
Netto-verdiens (resp. verlies)			
per week	— f 0.89	+ f 0.94	+ f 2.83

Derhalve in het gunstigste geval een beschikbaar inkomen voor het gezin van f 2.83 per week, en in het ongunstigste geval zelfs een netto-verlies van f 0.89!

Geval 2: Indien wij aannemen — ofschoon dit bij jonge hennen in feite niet zoo is —, dat eieren worden gelegd van gemiddeld 60 gram, dan zou de berekening, bij overigens gelijke veronderstellingen omtrent het aantal eieren, als volgt worden:

Aantal eieren per hen per 14			
weken	20	25	30
id. per week voor een bedrijf			
met 100 dieren	143	178	214
Opbrengst à f 6.30 per 100 st. .	f 9.—	f 11.21	f 13.48
af: Voederkosten als voren (70			
kg. à f 0.12)	f 8.40	f 8.40	f 8.40
Netto-verdiens (resp. verlies)			
per week	f 0.60	f 2.81	f 5.08

De berekeningen in deze tweede opstelling zijn, zooals gezegd, hypothetisch. Een jonge hen legt geen eieren van 60 gram. De berekeningen zijn bovendien stuk voor stuk geflatteerd (zie boven). Ieder betoog is dus overbodig, dat de kiloprijs der eieren van f 1.05 (resp. f 1.07) te eenenmale onvoldoende is, geen compensatie bevat voor de derving van inkomsten als gevolg van de inkrimping, en belangrijk verhoogd dient te worden, wil de vaderlandsche pluimveehouder niet zijn doodgebloed tegen den tijd, dat wederopbouw van den stapel mogelijk zal wezen.

Ook indien men zou aannemen, dat de winterprijs over

een langere periode, ja zelfs over het geheele jaar, zou worden gehandhaafd, dan nog zouden de hier berekende opbrengstcijfers niet belangrijk beter worden. Stelt men n. l. den gemiddelden jaarleg op 125 eieren per kip, de opbrengst op 5½ ct. per ei, en de hoeveelheid voeder op 3 kg per 4 weken ³⁾, dan zou de wekelijksche verdienste voor het gezin nog steeds niet meer dan f 4.21 bedragen, waaruit — ongeacht alles, waarmede de berekeningen reeds werden geflatteerd — dan nog de opfok en de aankoop der kuikens van 1941 moeten worden bekostigd om in den herfst weder over jonge hennen te beschikken.

Hoe gaarne spreekt men tegenwoordig niet van een „redelijke belooning” voor den landbouw en van rekening houden met de productiekosten! De pluimveehouderij, die als onderdeel van den landbouw wordt beschouwd, zal ondergaan, indien niet spoedig een andere koers wordt ingeslagen.

Men werpe niet tegen, dat de prijs der eieren verband moet houden met de koopkracht der bevolking en niet daarboven uit mag stijgen. Dat is slechts juist, zoolang er te koop valt, zoolang het ei een volksvoedsel kan zijn. Sedert echter de eieren zijn gerantsoeneerd op basis van één per persoon per week, doet het er voor den consument niet meer toe, of dat ééne ei eenige centen duurder zal zijn ⁴⁾.

Maar voor den pluimveehouder doet het er *alles* toe.

Er kan nu nog gesproken worden over de hulpverleening, welke voor de pluimveehouders is ingevoerd. Hierbij zou er op gewezen kunnen worden, dat het steunbedrag, hetwelk maximaal kan worden verkregen, verre blijft beneden het benodigde; dat ook voor hen, die voor steun niet in aanmerking komen, hulp geboden is; dat het persoonlijk inzicht der plaatselijke commissies een te groote rol speelt; dat geen rekening wordt gehouden met hen, die — daar zij een bestaan hadden opgebouwd — nog niet in oogenblikkelijken nood verkeerden; en er kan nog heel wat meer over worden gezegd. Dit alles kan echter in het verband van dit artikel worden overgeslagen, wijl de geheele steunregeling overbodig ware, indien:

1. de verdeling van het pluimvee over de bedrijven zou geschieden op de eenig juiste basis: de kippen daar, waar zij het meeste noodig zijn en waar zij op de meest productieve wijze kunnen worden gehouden, dat is bij den kleinen boer op den zandgrond;

2. de eierprijs zou worden gebracht op zoodanige hoogte, dat de pluimveehouder ook in zijn verkleinden stapel een bestaan kan vinden.

Indien deze twee voorwaarden alsnog mochten worden vervuld, maar ook alleen dan, zal de pluimveehouderij de taak kunnen vervullen, welke haar wacht, wanneer de wereld herademen zal en zij haar plaats zal moeten innemen temidden der landen, die om haar producten zullen vragen.

SANNES.

³⁾ De 2.8 kg per 4 weken, waarvan in de voorafgaande berekeningen werd uitgegaan, zijn n. l., over een geheel jaar gerekend, te gering.

⁴⁾ Wordt aldus geredeneerd ten aanzien van *alle* levensmiddelen, dan zou — aldus zou men kunnen opmerken — de *gezamenlijke* stijging der prijzen wel degelijk de koopkracht te boven gaan. De opmerking ware onjuist. Het ei onderscheidt zich immers — helaas — hierin van andere voedingsmiddelen, als boter, brood, kaas, melk, aardappelen enz., dat het geen „voedingsmiddel” meer is, sedert men er niet meer dan één per week kan verkrijgen.

SPAARBANKEN EN PUBLIEK IN OORLOGSTIJD.

Inleiding.

Het op vertrouwen berustende credietwezen is een element in de volkshuishouding, dat veelal in zeer bijzondere mate de terugslag pleegt te ondervinden van schokken en storingen, die het economisch leven in beroering brengen. Het is een overbekend verschijnsel, dat in tijden van verhoogde politieke spanningen en dreigend of reeds uitgebroken oorlogsgeweld het bankwezen in de betrokken landen het vaak hard te verduren krijgt en door opvragingen van toevertrouwde gelden op grote schaal gedwongen wordt, een meer of minder belangrijk gedeelte van het bedrijf a.h.w. af te breken door het liquideren van activa, als noodzakelijke consequentie van de inkrimping van het passief.

In zeer bijzondere mate geldt dit voor de spaarbanken, die het vaak onder de verschillende categorieën van bankinstellingen het zwaarst te verantwoorden hebben. Dit laatste vindt voor een belangrijk deel zijn verklaring hierin, dat het volksdeel, dat zijn besparingen aan de spaarbanken pleegt toe te vertrouwen, over het algemeen materieel het zwaarst en het meest rechtstreeks door de aan het economisch bestel toegebrachte schade wordt getroffen. Maar voor een belangrijk deel moet de verklaring ook worden gezocht in de vaak geringe weerstand juist van dit volksdeel tegen psychologische schokken en tegen hetgeen men met de term „psychische besmetting” zou kunnen aanduiden ¹⁾.

De opvragingen bij de spaarbanken in onrustige tijden moeten worden onderscheiden in opvragingen, die in verband met de onzekere omstandigheden geheel of ten dele gerechtvaardigd kunnen worden geacht, en een ander deel, waaraan overwegend irrationele impulsen ten grondslag liggen. Deze onderscheiding moge vrij grof, ja wellicht ietwat simplistisch zijn — een exacte indeling op grond van dit criterium is uiteraard onmogelijk — maar

¹⁾ Hierbij moet worden opgemerkt, dat in de periode 1936—1939 de grote geldruimte en de daarmee gepaard gaande lage rentestand voor grote groepen beter gesitueerden aanleiding waren, om eveneens gelden bij de spaarbanken te deponeren. Inzoverre is dus in deze periode de relatieve betekenis van de in de tekst bedoelde volksgroepen als inleggers bij de spaarbanken vermindert.

als hulpmiddel bij de kwalitatieve interpretatie van kwantitatieve gegevens is zij naar onze mening niettemin bruikbaar. Naarmate nu het op irrationele motieven berustende gedeelte der opvragingen een grotere omvang aanneemt, stijgt het gevaar, dat de opvragingen een voor de volkshuishouding als geheel zeer nadelige invloed gaan opleveren, hetgeen wij in het vervolg van dit artikel nog nader zullen illustreren.

De omvang der inleggingen en opvragingen bij de spaarbanken.

Het is derhalve van belang na te gaan, in hoeverre deze verschijnselen zich in ons land hebben voorgedaan, resp. zich nog voordoen in de roerige tijden, die wij thans beleven. Wellicht de belangrijkste indices hiervoor vormen de cijfers omtrent het beloop van de verhouding tussen de ingelegde en opgevraagde bedragen bij de spaarbanken. In dit beloop komt uiteraard het normale groeiproces der spaarbanken mede tot uitdrukking; door uitschakeling van de „trendcomponent” kan men echter een cijferreeks verkrijgen, waaruit valt af te lezen, in hoeverre de betreffende verhouding van jaar tot jaar boven of beneden de „normale” ligt. Bij voorbaat ligt daarbij de veronderstelling voor de hand, dat in onrustige tijden vrij grote negatieve afwijkingen van deze trend zullen optreden.

Een desbetreffend onderzoek hebben wij ingesteld op grond van de beschikbare cijfers omtrent de inleggingen en opvragingen per maand sinds 1923. Daarbij hebben wij de cijfers voor de Rijkspostspaarbank gescheiden gehouden van die voor de bijzondere spaarbanken, omdat het a priori niet uitgesloten is, dat — vooral in onrustige tijden — de beide reeksen een onderling afwijkend beloop vertonen op grond van voorkeur van het publiek voor de Rijksinstelling met staatsgarantie. De cijfers zijn verwerkt in de onderstaande tabellen I en II en het beloop ervan is duidelijker tot uitdrukking gebracht in de op deze tabellen gebaseerde grafieken A tot en met C. (blz. 142).

De cijfers betreffende het beloop van de verhouding tussen inleggingen en terugbetalingen bij de bijzondere spaarbanken (maandcijfers en jaargemiddelden sinds 1923) zijn opgenomen in tabel I.

Tabel II geeft een soortgelijke reeks cijfers voor de Rijkspostspaarbank.

In grafiek A zijn de jaargemiddelden voor de beide categorieën van spaarbanken in beeld gebracht. Daar blijkt het verloop van de curven de periode van 1923 tot en met

TABEL I.

Beloop van de verhouding tussen inleggingen en terugbetalingen bij de bijzondere spaarbanken in Nederland ¹⁾.

Maanden	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940
Jan.	1,14	1,29	1,38	1,43	1,37	1,33	1,34	1,42	1,56	1,13	1,48	1,39	1,39	1,26	1,45	1,33	0,97	0,87
Febr.	1,19	1,01	1,22	1,33	1,44	1,21	1,23	1,42	1,36	1,16	1,33	1,19	1,30	1,22	1,40	1,31	1,06	1,16
Maart	1,04	0,98	1,05	1,10	1,10	1,00	1,08	1,35	1,27	1,02	1,12	0,96	1,13	1,04	1,32	1,02	0,86	0,74
April	0,90	0,66	0,88	0,88	0,85	0,96	0,93	0,93	0,93	0,45	0,91	0,70	0,75	1,83	1,01	0,76	0,45	0,65
Mei	0,98	0,90	1,00	1,11	1,07	1,07	1,06	1,19	1,24	0,99	1,05	1,04	1,02	1,10	1,24	1,13	1,04	0,47
Juni	1,01	1,09	1,13	1,13	1,05	1,16	1,17	1,20	1,28	0,88	0,98	1,07	0,83	0,92	1,16	1,00	1,04	0,41
Juli	1,07	1,17	1,13	1,17	1,10	1,07	1,10	1,22	1,11	1,00	1,04	1,04	0,86	1,04	1,21	1,02	0,88	0,49
Aug.	1,12	1,10	1,23	1,29	1,25	1,31	1,19	1,36	1,24	1,21	1,20	1,30	0,93	1,21	1,49	1,13	0,64	0,66
Sept.	1,26	1,16	1,35	1,20	1,13	1,18	1,11	1,32	0,77	1,07	1,03	1,05	0,73	0,88	1,12	0,50	0,42	0,66
Oct.	1,01	0,88	1,00	1,07	1,03	0,97	0,96	1,21	0,56	0,94	0,93	1,04	0,74	0,91	1,22	1,11	0,64	0,65
Nov.	0,97	1,03	1,11	1,22	1,16	1,20	1,07	1,29	0,86	1,23	1,03	1,22	1,16	1,27	1,40	1,27	0,72	0,63
Dec.	1,37	1,28	1,36	1,32	1,21	1,39	1,28	1,17	1,00	1,30	1,17	1,13	1,16	1,22	1,20	0,85	0,67	0,50
Jaagem.	1,08	1,04	1,15	1,18	1,15	1,10	1,12	1,25	1,02	0,92	1,03	1,02	0,93	0,99	1,26	0,99	0,76	0,66

¹⁾ Berekend aan de hand van gegevens uit het Maandschrift van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

TABEL II.

Beloop van de verhouding tussen inleggingen en terugbetalingen bij de Rijkspostspaarbank ¹⁾.

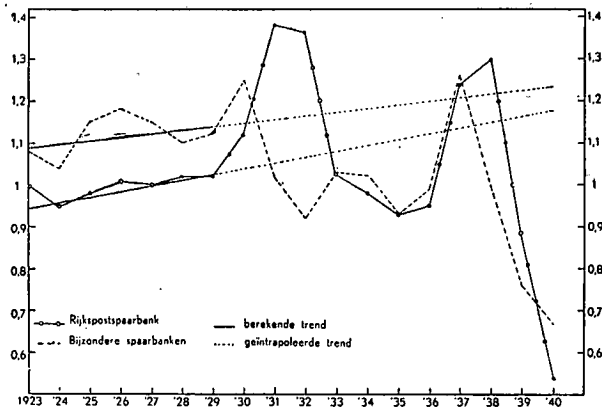
Maanden	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941
Jan.	0,97	1,10	1,05	1,14	1,10	1,10	1,07	1,14	1,42	2,10	1,26	1,16	1,24	0,97	1,18	1,58	1,26	1,09	0,39 ²⁾
Febr.	1,14	1,10	1,13	1,16	1,22	1,22	1,25	1,29	1,59	2,10	1,53	1,17	1,46	1,21	1,52	2,00	1,46	1,41	
Maart	0,88	0,86	0,89	0,88	0,91	0,89	0,92	1,04	1,14	1,24	1,01	0,79	1,02	0,84	1,15	1,30	1,01	0,93	
April	0,74	0,64	0,71	0,73	0,75	0,74	0,78	0,79	0,91	1,25	0,82	0,62	0,67	0,76	0,92	1,03	0,43	0,70	
Mei	0,85	0,87	0,86	0,93	0,95	0,94	0,97	0,99	1,13	1,46	1,00	0,91	0,94	1,00	1,23	1,49	1,36	0,25	
Juni	0,98	1,01	0,95	0,97	0,96	1,00	1,04	1,06	1,29	1,17	0,99	0,97	0,81	0,86	1,27	1,25	1,16	0,16	
Juli	1,20	1,11	1,01	1,00	1,01	1,06	1,03	1,09	1,25	1,28	0,96	1,00	0,81	0,97	1,17	1,29	1,01	0,25	
Aug.	1,19	1,12	1,13	1,25	1,24	1,25	1,18	1,25	1,49	1,41	1,20	1,24	0,97	1,15	1,45	1,43	0,64	0,34	
Sept.	1,14	1,03	1,05	1,12	1,04	1,10	1,11	1,26	1,37	1,21	1,03	1,04	0,78	0,93	1,20	0,60	0,51	0,46	
Oct.	0,97	0,85	0,91	0,90	0,95	0,91	0,89	1,05	1,64	1,04	0,82	1,00	0,68	0,77	1,21	1,44	0,78	0,36	
Nov.	0,99	0,90	1,07	1,08	1,03	1,13	1,05	1,26	1,93	1,29	0,98	1,19	0,99	1,16	1,54	1,58	0,81	0,28	
Dec.	1,05	0,96	1,01	0,99	0,93	1,01	1,01	1,25	1,51	1,41	0,84	1,00	1,09	0,94	0,99	1,27	1,23	0,94	0,26
Jaagem.	1,00	0,95	0,98	1,01	1,00	1,02	1,02	1,12	1,38	1,36	1,02	0,98	0,93	0,95	1,24	1,30	0,89	0,54	

¹⁾ Berekend aan de hand van gegevens uit het Maandschrift van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

²⁾ Dit cijfer kon eerst worden berekend na het ter perse gaan van dit artikel en werd niet in grafiek C verwerkt.

GRAFIEK A.

Beleef van de verhouding tussen inleggingen en opvragingen bij de Rijkspostspaarbank en de bijzondere spaarbanken. (Jaargemiddelden met trendberekening over de periode 1923 tot en met 1929 en extrapolering van deze trends over de volgende jaren).

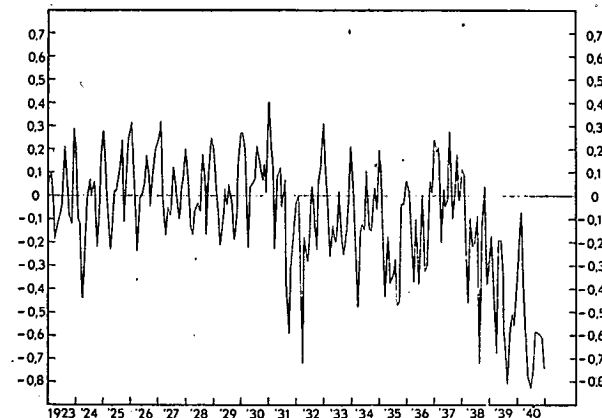
1929 in vergelijking tot de latere jaren als vrij „normaal” te beschouwen is, werden over deze periode lineaire trends berekend, welke vervolgens over de latere jaren zijn geïnterpoleerd.

Bezien wij nu eerst de curve voor de bijzondere spaarbanken. Merkwaardig is hierin vooral de sterke daling van 1930 op 1932, gevolgd door enige toeneming tot 1934 en daarna weer een daling tot 1935. Verder springt in het oog de sterke stijging tot 1937, gevolgd door een zeer aanzienlijke daling. Wij zullen overigens bij de ontwikkeling in de periode 1930 tot en met 1937 niet lang stilstaan; de verklaring van deze ontwikkeling is reeds meermalen elders gegeven²⁾. Het komt ons vooral aan op de ontwikkeling in de allerlaatste tijd, waarop wij hieronder zullen ingaan. De berekening hebben wij slechts hierom over een langere periode uitgestrekt, omdat op deze wijze de recente ontwikkeling in haar historisch perspectief kan worden bezien.

Een soortgelijke ontwikkeling laat de curve voor de Rijkspostspaarbank zien. In hoofdtrekken komt de beweging van beide curven grotendeels overeen, maar zeer merkant is het tegengestelde verloop der beide reeksen in de jaren 1930 tot en met 1933, hetgeen waarschijnlijk verband houdt met de voorkeur van de spaarders voor de instelling met staatsgarantie in de periode van monetaire en finan-

GRAFIEK B.

Beleef van de verhouding tussen inleggingen en opvragingen bij de bijzondere spaarbanken. (Maandcijfers als afwijkingen van de trend; vgl. grafiek A).

²⁾ Men zie bijv. het artikel „Omvang en ontwikkeling van de spaargelden bij de spaar- en boerenleenbanken in Nederland” in het Economisch-Statistisch Maandbericht van 31 Mei 1939, blz. 90 e.v.

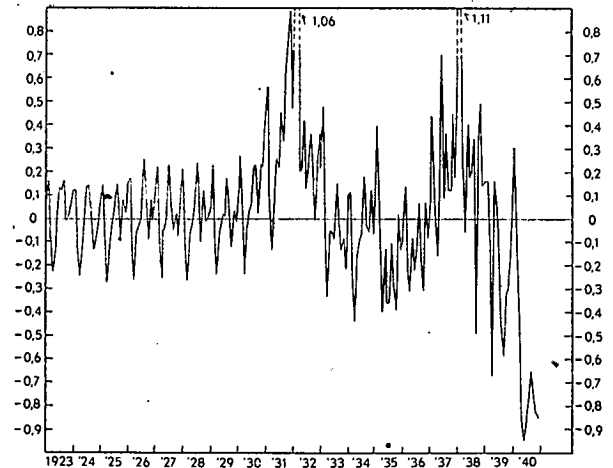
ciële ontwrichting na de val van het Pond Sterling in September 1931.

Voor ons doel meer belangwekkende resultaten leveren de volgende etappen in ons statistisch onderzoek op. In grafiek B zijn voor de bijzondere spaarbanken de maandelijkse verhoudingscijfers getekend als afwijkingen van de bovengenoemde trend.

Een in opzet met grafiek B overeenkomende tekening is neergelegd in grafiek C, waarin de gelijksoortige cijfers voor de Rijkspostspaarbank tot uitdrukking zijn gebracht.

GRAFIEK C.

Beleef van de verhouding tussen inleggingen en opvragingen bij de Rijkspostspaarbank (Maandcijfers als afwijkingen van de trend; vgl. grafiek A).

In beide grafieken B en C komt duidelijk tot uiting, dat de hier berekende verhoudingscijfers in de periode 1923 tot en met 1929 een zeer regelmatige beweging — voornamelijk een seizoensbeweging — vertoonden, maar dat sindsdien de rustige open zee is verlaten en de spaarbanken temidden van de branding zijn terecht gekomen.

Richten wij speciaal onze aandacht op de periode sinds 1938, dan zien wij als de meest markante dieptepunten bij beide categorieën van spaarbanken: September 1938 (München), April 1939 (Albanië), September 1939 (oorlog), Mei—Juni 1940 (Nederland in oorlog) en — hetgeen voor ons doel vooral van belang is — December 1940. Na Mei 1940 werden de laagste dieptepunten bereikt, weliswaar tijdelijk weer gevolgd door een stijging, maar de jongste symptomen wijzen opnieuw op een sterke teruggang van het verhoudingscijfer tussen inleggingen en terugbetalingen.

Rationele en irrationele motieven tot opvraging.

In het licht van deze feitelijke gegevens zullen wij thans nagaan, in hoeverre de opvragingen in de allerlaatste tijd kunnen worden onderscheiden naar het in de aanvang van deze beschouwing genoemde criterium: rationeel of irrationeel. Wij kunnen zulks het beste doen door een poging te wagen de motieven te analyseren, welke tot de sterke opvragingen aanleiding geven.

Een eerste motief kan gelegen zijn in de noodzaak van intering op spaartegoeden, voortvloeiend uit de materiële schade, die velen in en door de oorlog in ons land aan den lijve hebben gevoeld en in sommige gevallen nog voortdurend blijven gevoelen. Het behoeft wel geen nader betoog, dat deze categorie van opvragingen zonder meer als rationeel moet worden beschouwd.

Een tweede motief, dat naar alle waarschijnlijkheid een zeer belangrijke rol speelt, is de wens, zich in zo ruim mogelijke mate van allerlei goederen van goede kwaliteit te voorzien, zolang zulks onder de gegeven omstandigheden nog maar enigszins mogelijk is. Dit motief leidt tot een soort hamsteren, dat, althans van individueel-economisch standpunt, niet irrationeel kan worden genoemd. Dat de hier bedoelde handelwijze ook de gemeenschap als geheel ten voordele strekt, kan echter bezwaarlijk worden vol-

gehouden. Het effect is veeleer, dat de grote lagen der vrijwel niets bezittenden de toenemende schaarstever-schijnselen des te sterker gaan gevoelen.

Nog geheel anders staat het met een volgend motief, dat — naar wij menen te bespeuren — thans eveneens een rol speelt: de neiging tot een „vlucht in de goederen” op grond van vrees voor sterke waardedaling van de geldeenheid. Dit motief is ook van individueel standpunt moeilijk rationeel te noemen. Degenen, die aan deze neiging toegeven, baseren zich blijkbaar voornamelijk op ervaringen uit de periode na de vorige oorlog. De toenmaals ingetreden waardedaling van het geld ligt nog zo vers in het geheugen, dat velen thans door een angst voor herhaling van dit verschijnsel worden gegreper. Is op grond hiervan echter omzetting van spaarbanktegoeden in goederen gerechtvaardigd? Nog algezien van de maatschappelijke nadelen, welke ook uit dit hamsterverschijnsel kunnen voortvloeien, mag de vraag worden gesteld, of een sterke waardedaling van het geld inderdaad met die stellige zekerheid kan worden verwacht, die velen op dit punt ten toon spreiden. Men dient zich goed te realiseren, dat thans de prijsstructuur op veel meer effectieve wijze door de overheid wordt beheerst dan in de periode na de vorige oorlog, zodat de prijsbeweging, wat de zuiver monetaire oorzaken ervan betreft, grotendeels een kwestie van doelbewuste overheidspolitiek is geworden ³⁾, en de monetaire beïnvloeding van het toekomstige prijsverloop derhalve volkomen in het onzekere ligt. En wat de invloeden van de goederenzijde uit betreft, kan na afloop van de oorlog, als de goederenstroom weer meer overvloedig begint te vloeien, wellicht eerder een tendens tot prijsdaling, dus tot stijging van de waarde van het geld, dan het omgekeerde worden verwacht. Een en ander moge voldoende zijn om de uitspraak te motiveren, dat een „vlucht in de goederen” thans als zuivere speculatie moet worden beschouwd. Aan welke zijde zich een waardedaling zal voordoen, aan de geldzijde of aan de goederenzijde, is bij de huidige stand van zaken met geen mogelijkheid te voorspellen. Gegeven deze onzekere vooruitzichten, is het wellicht dan ook rationeler, zich te houden bij het in allerlei richtingen aan te wenden geld, dan zich reeds thans te binden aan een zeer bepaalde aanwending van het geld, met een dienovereenkomstig groter risico van waardeverandering.

Het derde motief moet dus als overwegend irrationeel worden gekenschetst.

Tenslotte is er een zeer belangrijk vierde motief in het spel: het wantrouwen. Deze factor kan nog nader worden onderscheiden in een „algemeen” wantrouwen en een wantrouwen speciaal ten aanzien van de solvabiliteit van de spaarbanken.

Het „algemeen” wantrouwen vloeit voort uit een alleszins betreurenswaardige, volkomen negatieve, houding, die thans ten onrechte door velen wordt aangenomen. Men wantrouwt alles om alles en het kleinste gerucht is in staat, een ware paniekstemming te veroorzaken. Een sprekend voorbeeld is het even ongegronde als betreurenswaardige gerucht, dat er sprake zou kunnen zijn van een blokkade van spaargelden. Alsof de overheid ter financiering van haar activiteit aan een dergelijke methode behoefte ooit zou hebben. Terecht heeft dan ook de Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën in een brief aan de Nederlandsche Spaarbankbond ⁴⁾ medegedeeld, „dat aan dit gerucht elke grond ontbreekt en dat dit denkbeeld

³⁾ Vgl. ons artikel „Het inflatiegevaar in de oorlogseconomie” in de E.-S.B. van 11 October 1939, blz. 755 e.v. De sedert het schrijven van dit artikel plaats gevonden hebbende ontwikkeling, zowel hier te lande als elders, heeft ons in de daar uitgesproken mening nog versterkt.

⁴⁾ Vgl. de ochtend-editie der dagbladen van 17 December 1940.

in geen enkel opzicht ter sprake is gekomen of in overweging is genomen.”

Ook het „algemene wantrouwenmotief” dient dus onder de irrationele factoren te worden gerangschikt.

Hetzelfde geldt voor het wantrouwen in de solvabiliteit van de spaarbanken. Men bedenke, dat de passiva der spaarbanken in het actief volledige dekking plagen te vinden, terwijl bovendien vaak waarborgkapitalen en overheidsgaranties aanwezig zijn. Het solvabiliteitsprobleem lost zich derhalve vrijwel geheel op in een liquiditeitsprobleem. Dit laatste levert inderdaad somtijds wel moeilijkheden op, maar deze zijn geen van alle onoverkomelijk; vooral niet, omdat er tussen de meeste spaarbanken (namelijk die, welke zijn aangesloten bij de „Nederlandsche Spaarbankbond”) en De Nederlandsche Bank een overeenkomst bestaat, krachtens welke deze spaarbanken in bijzondere omstandigheden en tegen bijzondere voorwaarden overheidsobligaties aan De Nederlandsche Bank in belening kunnen geven. Wanneer men nu verder weet, dat onze Nederlandsche spaarbanken altijd een zeer conservatieve beleggingspolitiek hebben gevoerd, waarbij de overheidsobligaties altijd een belangrijke rol hebben gespeeld ⁵⁾, dan moet men erkennen, dat de solvabiliteit en de liquiditeit tot weinig acute moeilijkheden aanleiding behoeven te geven. Ook niet, omdat de spaarbanken bij het uitbreken van de oorlog over ruime liquide middelen beschikten ⁶⁾, voorts ter versterking van haar liquiditeit ook andere posten kunnen belenen — ons is ter ore gekomen, dat bijv. door spaarbanken sommige hypotheeken in de vorm van beleningen aan levensverzekeringmaatschappijen zijn gecedeerd —, terwijl tenslotte bij zeer acute storingen, zooals in Mei jl., als redmiddel de bevoegdheid tot beperking van de opvragingsmogelijkheid kan worden gehanteerd (van welke bevoegdheid intussen, indien men wantrouwen wil vermijden, niet dan bij uiterste noodzaak gebruik dient te worden gemaakt). Het schijnt overigens, dat het wantrouwen in de solvabiliteit thans geen overwegende rol speelt, gezien de positieve correlatie tussen de bewegingen bij de bijzondere spaarbanken en bij de Rijkspostspaarbank. Zelfs zijn de cijfers voor de Rijksinstelling sedert Mei 1940 aanmerkelijk ongunstiger dan voor de bijzondere spaarbanken.

Van de genoemde motieven zijn dus slechts de beide eerste rationeel te noemen en dan het tweede nog maar alleen van individueel standpunt uit. Het kan slechts worden betreurd, dat daarnaast blijkbaar ook de irrationele motieven een belangrijke rol spelen, aangezien de daardoor ontstane opvragingsneiging aanzienlijke nadelen voor onze volkshuishouding met zich mee brengt.

In insiderskringen kon men onlangs bijvoorbeeld vernemen, dat de toen optredende druk op de obligatiekoersen grotendeels voortkwam uit verkopen van de zijde der spaarbanken.

Maatschappelijke nadelen van irrationele opvragingen.

Maar dat is niet alles. De maatschappelijk nadelige gevolgen grijpen veel dieper in ons economisch bestel in. Wij wezen reeds op de sociale nadelen zelfs van dat „hamsteren”, dat van individueel standpunt verdedigbaar is. Maar er is meer. De financiering van de wederopbouw en de verdere consolidatie der sterk gestegen vlottende schuld eisen, dat het gehele nationale spaarkapitaal wordt gemobiliseerd, waarbij de spaarbanken als tussenschakels een zeer belangrijke rol kunnen vervullen. Zulks is mogelijk, zoals de voorbeelden uit de verschillende oorlogvoerende landen onomstotelijk bewijzen. En zulks is ook noodzake-

⁵⁾ Men zie bijv. het artikel „Verschuivingen in de beleggingen der particuliere spaarbanken” in het Economisch-Statistisch Maandbericht van 28 April 1939, blz. 63 e.v.

⁶⁾ Vgl. het artikel van J. R. A. Buning, „De bijzondere spaarbanken in de branding”, in de E.-S.B. van 17 Juli 1940, blz. 450 e.v.

lijk. Het is derhalve van het grootste belang, dat men deze noodzakelijkheid en de ongerijmdheid van de opvragingspsychose inziet.

Men zal in dit verband misschien opmerken, dat het zulk een vaart niet loopt, omdat de spaarbanken hun beleggingen niet behoeven in te krimpen, zolang zij aan de opvragingen kunnen voldoen met behulp van bij de banken — met name bij De Nederlandsche Bank — opgenomen beleninggelden. Hier staat echter tegenover, dat de spaarbanken er de voorkeur aan blijken te geven, aan de opvragingen althans ten dele ook door het realiseren van beleggingsobjecten te voldoen. Bovendien zijn de besproken motieven oorzaak, dat ook de inleggingen bij de spaarbanken een veel geringere omvang aannemen dan in meer normale tijden waarschijnlijk het geval zou zijn; de toeneming der beleggingsmogelijkheid uit dezen hoofde vermindert dus eveneens, zodat het mes van twee kanten snijdt.

De beste methode voor de spaarbanken om de stroom van opvragingen, met name van de opvragingen op grond van misplaatst wantrouwen, te beteugelen, is deze, dat zij volgens het beproefde recept met de hun ten dienste staande middelen trachten, zo vlot mogelijk aan alle opvragingen te voldoen. Hierbij kan de circulatiebank, en kunnen wellicht ook de particuliere banken, een belangrijke en onmisbare steun verlenen. Van de bevoegdheid tot beperking der opvragingsmogelijkheid moet — wij herhalen dit met klem — niet dan bij uiterste noodzaak gebruik worden gemaakt. Alleen wanneer men in dit opzicht slaagt, kunnen aanzienlijke sociale nadelen worden voorkomen of althans beperkt.

C. GOEDHART.

DE VERZORGING VAN DUITSCHLAND MET GROENTE, AARDAPPELEN EN FRUIT EN DE BETEKENIS DAARVAN VOOR NEDERLAND.

Het streven naar zelfvoorziening.

Sedert het Nationaal-Socialisme in 1933 in Duitsland aan de macht kwam, is het de politiek van de Regeering geweest het Rijk ten aanzien van de voedselvoorziening zooveel mogelijk onafhankelijk te maken.

Dit had onder meer invloed op de wijze, waarop in de behoefte aan aardappelen, groente en fruit werd voorzien. Door productie en verbruik op elkander in te stellen tracht men hier het gewenschte doel te bereiken. Van de zijde van de productie benadert men dit door er naar te streven, in de eerste plaats de in het land noodige producten binnenslands te doen voortbrengen en slechts noode invoer toe te laten en voorts door te zorgen, dat het oogstverlies tot een minimum beperkt blijft. Bovendien heeft men geprobeerd de productie op te voeren.

Ook van de zijde der consumptie tracht men de importbehoefte te verkleinen door den verbruiker er toe te bewegen in de eerste plaats met de voortbrengselen van den eigen grond genoeg te nemen. Een intensieve propaganda wordt daartoe ieder jaar gevoerd.

De marktordening.

De marktordening heeft de onafhankelijkheid van Duitsland ten opzichte van den import van deze producten bevorderd. Deze heeft nl. tot doel om de productie en den invoer in overeenstemming te brengen met de behoefte, teneinde door een regelmatige voorziening van de markt een zoo groot mogelijke stabiliteit in de ontwikkeling der prijzen te bereiken ¹⁾.

De invoer, die, evenals trouwens de geheele voorziening met inheemsche producten van dezen aard, tot dit doel onder overheidscontrole werd gesteld, wordt bij de dek-

¹⁾ Wochenbericht, Institut für Konjunkturforschung, 10 Augustus 1938, blz. 232.

king van de behoefte hoofdzakelijk als aanvulling op de nationale productie toegelaten. Hierdoor voorkomt men, dat de import de binnenlandsche markt zou kunnen ontvrieten, waardoor anders, zoals vroeger, de eigen producten voor een deel onverkocht zouden kunnen blijven en voor de consumptie verloren gaan.

Wanneer voorts de prijs van het buitenlandsche product lager is dan die van het Duitsche, dan wordt deze door middel van een toeslag op den invoerprijs op gelijke hoogte met den binnenlandschen prijs gebracht, teneinde het prijsniveau zoo stabiel mogelijk te kunnen houden ²⁾.

De vrij stabiele prijzen, die men door regeling van de hoeveelheden, die voor het verbruik beschikbaar worden gesteld, kan vaststellen ³⁾, worden ten behoeve van de producenten op een loonnende basis gehouden, hetgeen ten koste gaat van de winstmarge van den handel, welks taak beperkt werd. Dat men dezen weg koos, is begrijpelijk, aangezien immers de taak, die de handel aldus vervult, vergeleken bij vroeger minder belangrijk is geworden (minder risico's) en men daardoor bovendien een absolute prijsverhoging tegenging. Vooral dit laatste acht men van beteekenis, daar het streven is, de prijzen van de producten der eerste levensbehoefte zoo laag mogelijk te houden. De meer stabiele en voor den producent loonnende prijzen waren bevorderlijk voor het opvoeren van de productie, evenals trouwens de zekerheid, die de producent door de marktordening kreeg, dat hij te allen tijde zijn productie zou kunnen afzetten. Zoo werd de productie van consumptie-aardappelen geleidelijk opgevoerd, breidde men de met groente beeteelde oppervlakte uit, en vermeerde men het aantal vruchtboomen. Onderstaande cijfers geven hiervan een beeld:

Oogstjaren	Totale productie van aardappelen in 1000 ton	Hiervan productie van consumptie-aardappelen in 1000 ton ¹⁾	Jaren	Met groente beeteelde opp. „im Erwerbsgartenbau und Feldgemüsebau“, hoofd-en na-culturen, in ha. ²⁾
1932/33	47.016	8.800	1932	142.326
1933/34	44.071	8.800	1933	150.091
1934/35	46.781	9.000	1934	153.135
1935/36	41.016	9.100	1935	157.904
1936/37	46.324	9.200	1936	160.904
1937/38	55.310	9.300	1937	150.597

Telling v. h. aantal vruchtboomen in duizendtallen.

Soort	1934 ³⁾	1938 ³⁾
Appelboomen	76.649	85.868
Pereboomen	29.244	31.987
Kerseboomen:		
a. zoete	10.936	12.752
b. zure	11.223	13.153
Pruimeboomen	40.435	47.810
Mirabelleboomen	1.931	2.384
Abrikozeboomen	402	543
Perzikboomen	3.180	6.499
Noteboomen	1.669	1.933

¹⁾ Wochenbericht, Institut für Konjunkturforschung, 4 Mei 1940, blz. 3.

²⁾ Wochenbericht, Institut für Konjunkturforschung, 12 Februari 1939, blz. 24.

³⁾ Wirtschaft und Statistik 1935, Augustus blz. 582 en 1939, November, blz. 708.

Door de schaarschte aan arbeidskrachten heeft men de groenteteelt in 1937/'38 aanzienlijk moeten inkrimpen. De vergroting van het aantal vruchtboomen zal natuurlijk pas later haar invloed op de hoeveelheid vruchten, die men ter markt kan brengen, doen gevoelen, aangezien er altijd wel eenige jaren voorbij moeten gaan, alvorens een pas geplante boom voldoende vruchten afwerpt. Niettemin is zij een belangwekkende aanwijzing van den wil, dien men heet om de productie op te voeren.

²⁾ Gefüge und Ordnung der Deutschen Landwirtschaft, blz. 669.

³⁾ Gefüge und Ordnung der Deutschen Landwirtschaft, blz. 666.

De handel met het buitenland.

Geven wij ons rekenschap van de wijze, waarop de handel van Duitsland met het buitenland in deze producten door de hiervoren beschreven ontwikkeling is beïnvloed, dan blijken zowel de uit- als de invoer hierdoor sterk gewijzigd te zijn.

De in- en uitvoer van Duitsland van aardappelen, groente en fruit in 1000 tonnen van 1930 t/m 1938 ⁴⁾.

Jaren.	Invoer in 1000 ton			Uitvoer in 1000 ton.		
	Aardapp.	Groente.	Fruit.	Aardapp.	Groente.	Fruit.
1930	320	464	488	100	36	16
1931	119	382	401	494	28	22
1932	126	347	496	202	16	16
1933	71	294	469	34	9	7
1934	112	318	412	39	7	4
1935	60	266	283	17	5	2
1936	82	238	311	18	6	2
1937	142	276	332	21	2	—
1938	112	311	487	16	1	—

Uit de daling van den uitvoer blijkt, dat men de voortbrenging van deze producten in de eerste plaats aan het eigen land ten goede heeft weten te laten komen. De vrij stabiele en voor den producent loonnende prijzen hebben dit in de hand gewerkt. Dat de vermindering van den invoer van groente en fruit zich sedert 1936/37 niet heeft kunnen voortzetten, is voornamelijk het gevolg geweest van het feit, dat tengevolge van de koopkrachtvermeerdering der laatste jaren het verbruik van deze voedingsmiddelen sterk gestegen is en men zelf de productie niet met de grooter geworden behoefte in overeenstemming kon brengen door gebrek aan arbeidskrachten, dat zich toen reeds alom in Duitsland deed gevoelen ⁵⁾. Men moest dus wel, voorzover de betalingsmogelijkheden met het buitenland dit tenminste toelieten, in versterkte mate op den invoer steunen. Het uitbreken van den oorlog leidde tot een nog grootere behoefte aan groente en fruit, omdat deze in tegenstelling met zooveel andere voedingsmiddelen, zooals vleesch en vet, nog in groote mate vrij van de rantsoneering bleven. Naar schatting bedroeg deze toeneming der behoefte meer dan 200 pCt. ⁶⁾

De invoer van aardappelen is, zooals wij kunnen zien, sedert 1930 ook sterk teruggelopen. Dit treedt nog duidelijker aan het licht, wanneer wij bedenken, dat de gemiddelde import over de jaren 1925—1930 430.000 ton groot was.

Het zijn vooral de toegenomen productie van consumptie-aardappelen en de marktordering geweest, die den invoer op het lage niveau, waarop hij zich in 1931 en 1932 als gevolg van de betalingsmoeilijkheden van Duitsland bevond, hebben kunnen handhaven en zelfs vaak nog belangrijk daar beneden hebben kunnen drukken ⁷⁾.

Nederland en de veranderingen in de structuur van den Duitschen invoer van aardappelen, groente en fruit.

Ons land behoort tot de belangrijkste leveranciers van Duitsland bij diens voorziening met aardappelen en groente. Voor zijn verzorging met fruit heeft Nederland procentueel minder beteekenis, zooals de navolgende cijfers ons leeren. Niettemin dienen we hierbij te bedenken, dat naar de waarde genomen onze uitvoer van fruit naar Duitsland belangrijker is dan die van aardappelen.

Bezien we deze statistiek nader, dan valt het op, dat ons aandeel in den Duitschen invoer van groente sedert 1932 gedaald is. Dit is des te meer te betreuren, aangezien deze daling, zooals wij zagen, gepaard ging met een vermindering van den totalen Duitschen import hiervan. Ook van de toeneming van den absoluten invoer van groen-

⁴⁾ Monatliche Nachweise über den auswärtigen Handel Deutschlands, Ergänzungshefte.

⁵⁾ Wochenbericht, Institut für Konjunkturforschung 2 Februari 1939.

⁶⁾ Obst und Gemüse, 22 Maart 1940, blz. 196 en Economische Voorlichting, 12 Januari 1940.

⁷⁾ Dr. W. Clausz: „Der Kampf ums Brot“, pag. 72 e.v.

De Nederlandsche export naar Duitsland van groente, aardappelen en fruit van 1932—1938 ⁸⁾.

Jaren.	Groente.			Aardappelen.			Fruit.		
	Hoëv. in 1000 ton	pCt.v./t tot. D. import	Waarde in 1000 R.M.	Hoëv. in 1000 ton	pCt.v./t tot. D. import	Waarde in 1000 R.M.	Hoëv. in 1000 ton	pCt.v./t tot. D. import	Waarde in 1000 R.M.
1932	172	50	30.464	43	35	2.848	31	6	6.271
1933	128	44	24.030	21	29	1.239	40	9	7.364
1934	149	47	26.181	29	26	3.090	18	4	4.622
1935	101	38	15.125	13	22	1.626	20	7	4.384
1936	77	32	13.324	20	24	2.041	11	4	3.263
1937	87	32	13.789	39	27	2.196	21	6	5.495
1938	95	31	14.573	35	31	2.271	16	3	4.956

te sedert 1936 hebben wij blijkens deze cijfers maar matig kunnen profiteren.

Ons aandeel in den Duitschen import van aardappelen is sedert 1932 ook gedaald. In 1935 komt hieraan echter een einde, terwijl onze export weer stijgt.

De oorzaak van de afnemende beteekenis van ons land voor de verzorging van het Deutsche Rijk met deze producten moet vóór alles gezocht worden in het verloop van onze clearing met Duitsland. Deze vertoonde nl., als gevolg van de aanhoudende daling van onzen invoer, voortdurend tekorten. Hieraan trachtte men door het beperken der betalingscontingenten, welke voor onzen uitvoer ter beschikking werden gesteld, een einde te maken. Vooral onze export van groente, aardappelen en fruit werd hierdoor geremd. Hoezeer dit wel het geval was, bleek in 1937, toen men, door het verdwijnen van het tekort op de clearing, grootere betalingscontingenten voor deze producten kon toestaan, waarvan onze export onmiddellijk gebruik kon maken ⁹⁾.

Door het vaststellen van maximum-verkooprijzen heeft men geprobeerd ons afzetgebied voor tuinbouwproducten in Duitsland nog zooveel mogelijk te behouden. Men trachtte hierdoor namelijk te voorkomen, dat een prijsstijging van het Nederlandsche product op de Deutsche markt als gevolg van ons beperkte aanbod daarin het betalingscontingent spoedig zou uitputten ¹⁰⁾.

Gaan we thans na, welke landen sedert het ontstaan van het nieuwe Duitsland in meerdere mate aan den Duitschen import van tuinbouwproducten hebben kunnen deelnemen, dan dienen we vooral op Italië en de Zuid-Oost-Europesche staten te wijzen.

De voornaamste oorzaken van de versterkte oriëntering van den Duitschen import van tuinbouwproducten op Italië moeten gezocht worden in de sancties, die de Volkenbond in 1935 tegen Italië instelde en waaraan het Deutsche Rijk niet deelnam. De daarna door Mussolini gevoerde autarkische politiek bestendigde deze ontwikkeling.

Dat genoemde gebeurtenissen dit effect hadden, komt voornamelijk, doordat Italië in Duitsland de zoo onmisbare steenkool, die het anders uit Engeland betrok, alsmede de thans voor zijn zelfvoorziening benodigde machines kon kopen. Den aldus in vergelijking tot vroeger anders samengestelden import betaalde Italië met een geringeren uitvoer van grondstoffen en halfabrikaten — die het nu voor zijn autarkie zelf in meerdere mate noodig had — en met een grooteren export van groente, fruit en aardappelen, welke laatstgenoemde producten Duitsland, gezien den dalenden invoer uit Nederland, grif kon afnemen ¹¹⁾.

De marktordering met de daaraan verbonden regeling

⁸⁾ Monatliche Nachweise über den auswärtigen Handel Deutschlands, Ergänzungshefte.

⁹⁾ Jaarboeken van het Centraal Bureau van de veilingen in Nederland, 1937 en 1938.

¹⁰⁾ Jaarboek van het Centraal Bureau van de veilingen in Nederland, 1935.

¹¹⁾ Wirtschaftsdienst, 3 Maart 1939, blz. 295 en De Economist 1940, blz. 293. De economische positie van Italië door Dr. Ir. J. P. van Aartsen.

van den invoer droeg er toe bij de hiervorenbeschreven heroriëntering te vergemakkelijken, aangezien deze de strekking had bij den import die landen te bevoordeelen, die vroeger in het seizoen dan de Deutsche producenten groente, aardappelen en fruit konden leveren¹²⁾, en daartoe behoorde onder meer Italië. In welke mate dit land aan den invoer van tuinbouwproducten in Duitsland sedert 1930 heeft deelgenomen, zien we uit de hieronder volgende cijfers:

De Italiaansche export naar Duitsland van groente, aardappelen en fruit van 1930 t/m 1938¹³⁾.

Jaren.	Groente.			Aardappelen.			Fruit.		
	Hoëv. in 1000 ton	pCt. v/d tot. D. import	Waarde in 1000 R.M.	Hoëv. in 1000 ton	pCt. v/d tot. D. import	Waarde in 1000 R.M.	Hoëv. in 1000 ton	pCt. v/d tot. D. import	Waarde in 1000 R.M.
1930	139	30	27.417	51	16	9.151	112	23	46.418
1931	126	33	21.749	43	37	8.402	96	24	33.964
1932	97	28	14.157	43	35	4.679	139	28	34.443
1933	103	35	13.438	36	50	3.680	120	26	28.011
1934	106	33	15.485	61	54	6.248	87	21	23.451
1935	82	31	13.450	33	55	4.953	81	29	24.907
1936	94	39	15.193	46	56	6.379	101	32	28.547
1937	130	47	17.289	64	45	6.928	113	34	28.914
1938	138	44	20.821	58	52	6.600	131	27	35.428

We merken reeds op, dat naast Italië ook Zuid-Oost-Europa zich van een grooter aandeel in den Deutschen import van deze producten heeft kunnen verzekeren. De oorzaak hiervan moet vóór alles gezocht worden in het ontstaan en de ontwikkeling van de goederenruil in natura tusschen deze twee gebieden. Deze soort van handel, waartoe het Deutsche Rijk sedert 1934 door gebrek aan deviezen zijn toevlucht moest zoeken en waarbij het in ruil voor grondstoffen en voedingsmiddelen industrieproducten aanbood, had mede de ontwikkeling van de groente- en fruitteelt in Zuid-Oost-Europa ten gevolge. Het Deutsche systeem van stabiele prijzen, die voor laatstgenoemd gebied aan den hoogen kant waren, alsmede het feit, dat de verdragen, die op dezen grondslag gesloten werden, van langen duur konden zijn, waren door de stabiliteit, die zij met zich brachten, ten zeerste bevorderlijk voor dezen gang van zaken. In welke mate Duitsland groente en fruit uit dit deel van Europa is gaan betrekken, blijkt uit de volgende cijfers:

De Deutsche import van groente en fruit uit Zuid-Oost-Europa¹⁴⁾.

Jaren.	Groente.			Fruit.		
	Totale Deutsche invoer in 1000 R.M.	Daarvan uit Zuid-Oost-Europa in 1000 R.M.	In pCt. van den tot. D. invoer.	Totale Deutsche invoer in 1000 R.M.	Daarvan uit Zuid-Oost-Europa in 1000 R.M.	In pCt. van den tot. D. invoer.
1933	47.153	987	2,14	113.652	15.586	13,90
1935	43.142	2.518	5,75	97.182	35.002	36,00
1937	41.865	3.236	7,73	97.457	41.998	43,10
1938	51.632	4.172	8,10	139.791	66.780	47,80

In deze laatste tabel worden geen gegevens verstrekt over de aardappelen. In het algemeen heeft Zuid-Oost-Europa voor dit artikel geen beteekenis. Hongarije vormt daarop een uitzondering; het is dan ook dit land, dat sedert 1934 vaak in belangrijke mate in staat is geweest aan de Deutsche vraag naar aardappelen uit het buitenland te voldoen. Het voerde in 1934 2100 ton, in 1935 610 ton, in 1936 450 ton en in 1937 16.110 ton aardappelen naar Duitsland uit.

Tot besluit van deze paragraaf willen we thans nog iets nader zeggen over den Deutschen import van fruit uit Nederland. Dit is noodig, omdat, in tegenstelling tot de groente, ons land niet bij alle soorten, die Duitsland in-

voert, is geïnteresseerd, zoodat het daarom n.o.m. juist is, wanneer wij ons bij de bespreking van het onderwerp van deze paragraaf uitsluitend tot die soorten fruit beperken, waarbij Nederland inderdaad is betrokken.

Hiertoe behooren de druiven, de appelen, de peren, de aardbeien, de kersen, de frambozen, aalbessen en kruisbessen, alsook het bewerkte fruit.

Ook ten aanzien van dit fruit zijn, in de samenstelling van den Deutschen invoer, verschuivingen opgetreden. Zoo daalde ons aandeel in dezen invoer bij de peren, kersen en aardbeien sedert 1930 aanzienlijk ten gunste van Italië en Zuid-Oost-Europa. Bovendien werd de invoer van frambozen, aalbessen en kruisbessen, waarvan Nederland de voornaamste leverancier was, minder. Dat dit alles niet duidelijker in de door ons weergegeven percentages van het Nederlands aandeel in den Deutschen fruitimport tot uitdrukking komt, is voornamelijk toe te schrijven aan het verloop van onzen uitvoer van druiven en appelen, die de belangrijkste posten van dezen export zijn en ook het voornaamste bestanddeel van den Deutschen fruitimport uitmaken. Ten slotte willen we nog opmerken, dat, behalve Nederland, ook Frankrijk en België in hun export van deze soort voedingsmiddelen naar Duitsland sterk getroffen zijn.

De toekomst van onzen uitvoer naar Duitsland van deze producten.

Een beschouwing over dit punt zal onderscheid moeten maken tusschen den oorlogstijd, waarin wij thans ons bevinden en den vrede, die daarop zal volgen.

Zoolang deze oorlog duurt, gelooven we optimistisch te mogen zijn ten aanzien van den afzet van onze tuinbouwproducten op de Deutsche markt. De schaarschte aan goede andere voedingsmiddelen is daar oorzaak van.

Zoodra de vrede komt, is er echter veel minder zekerheid hieromtrent. Vast staat intusschen, dat men er zich van bewust moet worden, dat, in tegenstelling tot tien jaar geleden, Duitsland thans veel meer mogelijkheden heeft om zich van groente, fruit en aardappelen te voorzien. De uitbreiding van de productie in Zuid-Oost-Europa en Italië, alsmede het feit, dat deze gebieden tegelijkertijd hun voortbrenging naar kwaliteit en soort op de Deutsche markt hebben ingesteld, hebben dezen toestand doen ontstaan. Men mag daarom verwachten, dat de concurrentie om de Deutsche markt, zoodra de abnormale vraag naar tuinbouwproducten als gevolg van den oorlog verdwenen is, zal toenemen. Of wij daarbij een gunstige positie zullen kunnen innemen, zal afhangen van de wijze, waarop de internationale handel in Europa dan zal worden gevoerd.

Duitsland is echter niet onze eenige afnemer. Hoezeer Nederland vóór het uitbreken van den oorlog bij den uitvoer van zijn tuinbouwproducten steeds op meer dan één afzetgebied steunde, blijkt uit de volgende uitvoercijfers voor 1938:

Duitsland	135.030.000 kg	ter waarde van f 16.227.000 ¹⁵⁾
Engeland	201.335.000 kg	„ „ „ f 19.009.000
België	41.533.000 kg	„ „ „ f 2.875.000
Zwitserland	10.559.000 kg	„ „ „ f 1.157.000
overige afzetgeb.	30.424.000 kg	„ „ „ f 4.065.000

In dezen export zullen vermoedelijk wel groote verschuivingen komen. Gezien deze omstandigheid, gelooven wij, dat de voorzichtigheid gebiedt, dat wij reeds nu andere markten — ook al kunnen we deze nog niet bereiken — in studie nemen, teneinde na den vrede zoo sterk mogelijk te staan. Ook het feit, dat, hoe het einde van dezen oorlog ook moge zijn, altijd één van onze vroegere goede klanten aan beteekenis als afnemer van onze tuinbouwproducten zal inboeten, noodzaakt ons daartoe.

J. BOEKSTAL.

¹²⁾ Wochtenbericht, Institut für Konjunkturforschung, 10 Augustus 1938, blz. 230.

¹³⁾ Monatliche Nachweise über den auswärtigen Handel Deutschlands, Ergänzungshefte.

¹⁴⁾ Südost-Echo, 14 Juli 1939, blz. 9, Obst aus Südost-europa.

¹⁵⁾ Jaarboek van het Centraal Bureau van de veilingen in Nederland, 1939.

OVERHEIDSMATREGELEN OP ECONOMISCH GEBIED.

HANDEL EN NIJVERHEID.

Arbeid op Zondagen. Ingevolge besluit van den waarnemend Secretaris-Generaal van Sociale Zaken, is bepaald, dat in alle ondernemingen door personen van 18 jaar en ouder op Zondagen: 1. arbeid mag worden verricht, bestaande in het laden of lossen van spoorwegwagons of van andere voor vrachtvervoer bestemde voer- of vaartuigen; 2. motorrijtuigen mogen worden bestuurd, welke geladen of gelost moeten worden of bij lading of lossing van andere voertuigen of van vaartuigen dienst moeten doen; 3. arbeid mag worden verricht, welke rechtstreeks verband houdt met het onder 1e en 2e vermelde.

Indien door toepassing van het bovenstaande een arbeider in een tijdvak van 3 maanden minder dan 7 vrije Zondagen zou hebben, moet het ontbrekende hem in den vorm van extra vrije dagen worden vergoed. (E.V. 7/2/41, pag. 177; Stct. No. 23).

Generatoren en Tankgas. Nadere regeling van de inschrijvingsplicht voor alle ondernemingen, welke generatoren, compressor-installaties, tankgasinstallaties, of onderdeelen daarvan vervaardigen, importeerden, verhandelen of monteeren, bij het Rijksbureau Generatoren en Tankgas. Het gebruiken van deze installaties is alleen toegestaan met schriftelijke vergunning van genoemd Rijksbureau. (E.V. 7/2/41, pag. 178; Stct. (1940) No. 252).

Minerale smeeroliën en vetten. Nadere regeling van de distribueering van minerale smeeroliën en vetten. Verplichte opgave van voorraden, verbruik, afname en aflevering aan het Rijksbureau voor aardolieproducten. (E.V. 7/2/41, pag. 178/79).

Non-ferro metalen. Nadere regeling van het verlenen van dispensatie van het verbod tot verwerken en verhandelen van non-ferrometalen. (E.V. 7/2/41, pag. 179/80).

Ruwijzer en ferro-legeeringen. Verplichte voorraad-opgave door alle fouders van voorraden van ruwijzer en/of ferro-legeeringen. (E.V. 7/2/41, pag. 178).

Vervreemden van landbouwgronden. Uitvoeringsmaatregelen van het Besluit van 27 November 1940 met betrekking tot het vervreemden van landbouwgronden. (Zie ook E.-S.B. van 2 Jan. 1941, pag. 31).

Bij de beoordeeling van de tegenprestatie zal worden uitgegaan van den regel, dat de tegenprestatie niet hooger mag zijn dan de gemiddelde verkoopprijs in 1939 van soortgelijke landbouwgronden, waarbij aard en ligging in aanmerking zullen worden genomen. Indien de bedongen tegenprestatie lager is dan de gebruikswaarde van den grond, en de algemeene of bijzondere landbouwbedrijfsbelangen dientengevolge zouden worden geschaad, wordt door het Pachtbureau de gevraagde verklaring van geen bezwaar geweigerd. Tevens kan de verklaring o.m. worden geweigerd, indien vakkundige behandeling, of, tengevolge van ongewenschte splitsing, een rationeele exploitatie van den grond niet kan worden verwacht.

Veilingsvoorwaarden dienen aan de volgende eischen te voldoen: a. de verkoopprijs mag niet hooger of lager zijn dan die, welke vóór de veiling door het Pachtbureau zal worden vastgesteld; b. alle landgebruikers mogen aan de veiling deelnemen, behoudens toegestane uitzonderingen in speciale gevallen; c. de toekomstige verkrijger mag een vakkundige uitoefening van het bedrijf niet in den weg staan. (E.V. 7/2/41, pag. 177/78, Stct. No. 21).

Zakken. (Zie ook E.-S.B. 15 Jan. 1941, pag. 56). Van het verbod van uitvoer van gewezen zakken kan dispensatie worden verleend door het Crisis Uitvoer Bureau wanneer deze bij exportzendingen als verpakkingsmateriaal dienen. (E.V. 7/2/41, pag. 179).

MAANDCIJFERS.

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE VIER NEDERLANDSCHE GROOTBANKEN.

(In miljoenen guldens)	31 Oct.	30 Nov.	31 Dec.	31 Jan.
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldleeningen	42	45	51	99
Ned. schatkistpapier	475	524	517	532
	517	569	568	631
Ander overheidspapier	24	25	32	34
Wissels	4	3	3	2
Bankiers in binnen- en buitenland	61	62	63	62
Prolong. en voorsch. op effecten	83	78	75	75
	172	168	173	173
Debiteuren	212	211	210	200
Effecten en syndicaten	31	30	32	31
Deelnemingen (incl. voorschotten)	11	11	12	12
	254	252	254	243
Gebouwen	15	16	15	15
Diverse reken. (incl. overl. posten)	—	—	1	—
Belegde bestemmingsreserve	2	2	2	2
Effecten leendepot	14	14	13	13
	974	1021	1026	1077
Passiva:				
Crediteuren	646	685	699	738
Wissels — eigen accept	2	2	2	2
„ — derden	—	—	—	—
	2	2	2	2
Deposito's op termijn	51	56	57	56
Kassiers en genom. daggeldleeningen	—	—	—	—
Diverse rekeningen	23	26	17	29
Bestemmingsreserve	2	2	2	2
Effecten leendepot	14	14	13	13
	738	785	790	840
Werkzaam kapitaal	236	236	236	237
Aandeelen kapitaal	170	170	170	170
Reserve	66	66	66	67

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. Disc. Wiss. 3 28 Aug. '39	Lissabon	4 11 Aug. '37
Bk. Bel. Bi. Eff. 3 28 Aug. '39	Londen	2 26 Oct. '39
Bk. Vrsch. in R.C. 3 28 Aug. '39	Madrid	4 29 Mrt. '39 ¹⁾
Athene	N.-York E.R.B.	1 27 Aug. '37
Batavia	Oslo	4 21 Sept. '39
Belgrado	Parijs	2 3 Jan. '59
Berlijn	Praag	3 1 Jan. '36
Boekarest	Pretotia	3 15 Mei '33
Brussel	Rome	4 18 Mei '36
Buodapest	Stockholm	3 17 Mei '40
Calcutta	Tokio	3 46 11 Mrt '37
Dantzig	Warschau	4 18 Dec. '37
Helsingfors	Zwits. Nat. Bk.	1 25 Nov. '36
Kopenhagen		

¹⁾ 3% voor wissels. promessen en leeningen met een looptijd van meer dan 120 dagen.

²⁾ Niet officieel bevestigd.

KOERSEN VASTGESTELD DOOR HET NEDERLANDSCHE CLEARINGINSTITUUT.

(met data van vaststelling)

Rijksmarken 75.36	4 Aug. '40	Dinar	
Belga's 30.14	7 Aug. '40	(nwe. schuld)	4.23 16 Aug. '40
Zw. Francs 43.56	11 Oct. '40	Turksche	
Lires 9.87	3 Sept. '40	Ponden	1.45 29 Dec. '39
Deensche Kr. 36.40	22 April '40	Lewa (Bulgarije)	2.30 25 Nov. '40
Noorsche Kr. 42.82	21 Dec. '40	Pengoe (Hongarije)	
Zweedsche Kr. 44.85	13 Aug. '40	(oude schuld)	36.52 20 Dec. '40
Tsjech. Kr.		Pengoe	
(oude schuld)	6.42 16 Aug. '40	(nwe. schuld)	45.89 20 Dec. '40
Tsjech. Kr.		Zloty (Polen)	
(nwe. schuld)	7.24 16 Aug. '40	(oude schuld)	35.28 28 Jan. '41
Dinar (Joego-Slavië)		(nwe. schuld)	37.68 11 Febr. '41
(oude schuld)	3.43 16 Aug. '40		

ZILVERPRIJS

Londen ¹⁾	N. York ²⁾	A'dam ³⁾	Londen ⁴⁾
11 Febr. 1941.. 23 ⁵ / ₁₆	34 ⁷ / ₁₆	11 Febr. 1941.. 2125	168/—
12 „ 1941.. 23 ⁵ / ₁₆	— 12 „ 1941.. 2125		168/—
13 „ 1941.. 23 ⁵ / ₁₆	34 ⁵ / ₁₆	13 „ 1941.. 2125	168/—
14 „ 1941.. 23 ⁵ / ₁₆	34 ⁵ / ₁₆	14 „ 1941.. 2125	168/—
15 „ 1941.. 23 ⁵ / ₁₆	— 15 „ 1941.. 2125		168/—
17 „ 1941.. 23 ⁵ / ₁₆	34 ³ / ₁₆	17 „ 1941.. 2125	168/—
19 „ 1940.. 20 ⁵ / ₁₆	34 ³ / ₁₆	19 „ 1940.. 2085	168/—
23 Aug. 1939.. 18 ¹ / ₁₆	37 ¹ / ₁₆	23 Aug. 1939.. 2110	148/6 ¹ / ₁₆

¹⁾ In pence p. oz. stand. ²⁾ Foreign silver in \$c. p. oz. fine.
³⁾ In guldens per kg 1000/1000. ⁴⁾ In sh. p. oz. fine.

KOERSEN TE NEW-YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ per 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mh.)	Amsterdam (\$ p. f 100)
11 Febr. 1941	4.03 ¹ / ₂	2.20	40.05	—
12 " 1941	—	—	—	—
13 " 1941	4.03 ¹ / ₄	2.19 ¹ / ₂	40.05	—
14 " 1941	4.03	2.19	40.05	—
15 " 1941	4.03 ¹ / ₄	2.19	40.05	—
17 " 1941	4.03 ¹ / ₄	2.19	40.05	—
19 " 1941	4.68 ¹ / ₁₆	2.64 ¹ / ₁₆	40.20	53.11
Muntpariteit	4.86	3.90 ¹ / ₂	23.81 ¹ / ₄	40 ¹ / ₁₆

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en landen	Not. eenh.	10/15 Febr. '41 Laagste	15 Febr. '41 Hoogste	15 Febr. '41	3/8 Febr. '41 Laagste	8 Febr. '41 Hoogste	8 Febr. '41
Officieel:							
New York	\$ p. £	4.02 ¹ / ₂	4.03 ¹ / ₂	4.03	4.02 ¹ / ₂	4.03 ¹ / ₂	4.03
Parijs	Fr.p. £	—	—	—	—	—	—
Stockholm	Kr.p. £	16.85	16.95	16.90	16.85	16.95	16.90
Montreal	\$ p. £	4.43	4.47	4.45	4.43	4.47	4.45
Buenos Aires	Pes.p. £	16.95 ¹ / ₂	17.13	17.04 ¹ / ₂	16.95 ¹ / ₂	17.13	17.04 ¹ / ₂
Niet-Officieel:							
Alexandrië	P. p. £	97.50	97.50	97.50	97.50	97.50	97.50
Athene	Dr.p. £	515	515	515	515	515	515
Bangkok	Sh. p. £	—	—	—	—	—	—
Bombay	d. p. r.	18.—	18.—	18.—	18.—	18.—	18.—
Budapest	d. p. £	—	—	—	—	—	—
Hongkong	P. p. £	15.—	15.—	15.—	15.—	15.—	15.—
Istanbul	T.£ p. £	—	—	—	—	—	—
Kobe	d. p. yen	14.25	14.25	14.25	14.25	14.25	14.25
Lissabon	Escu. p. £	99.80	100.20	100.—	99.80	100.20	100.—
Madrid	Pt. p. £	40.50	40.50	40.50	40.50	40.50	40.50
Montevideo	d. p. p.	—	—	—	—	—	—
Rio de Janeiro	d. p. mil.	—	—	—	—	—	—
Sjanghai	d. p. \$	3.34	3.41	3.38	3.34	3.38	3.34
Singapore	d. p. \$	28.18	28.18	28.18	28.18	28.18	28.18

OFFICIELE WISSELKOERSEN NEDERLANDSCHE BANK.
Valuta's (schriftelijk en t.t.)

	N.-York	Berlijn	Brussel	Zürich	Stockh.	Helsinki
11 Febr. 1941	1.88 ¹ / ₂	75.35 ¹ / ₂	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
12 " 1941	1.88 ¹ / ₂	75.35 ¹ / ₂	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
13 " 1941	1.88 ¹ / ₂	75.35 ¹ / ₂	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
14 " 1941	1.88 ¹ / ₂	75.35 ¹ / ₂	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
15 " 1941	1.88 ¹ / ₂	75.35 ¹ / ₂	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
17 " 1941	1.88 ¹ / ₂	75.35 ¹ / ₂	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
Laagste d.w.	1.88 ¹ / ₂	75.28	30.11	43.63	44.81	3.81
Hoogste d.w.	1.88 ¹ / ₂	75.43	30.17	43.71	44.90	3.82
Muntpariteit	1.469	59.263	24.906	48.003	66.671	6.266

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	7 Febr. 1941	15 Febr. 1941
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank	—	f 47.633.583,95
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	f 139.608,52	527.693,73
Voorschotten op ult. Jan. '41 resp. Dec. '40 a/d. gem. verstr. op aan haar uit te keeren hoogsdom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op de belastingen en op de vermogensbelasting	—	—
Voorschotten aan Ned.-Indië	127.179.012,47	127.249.012,47
Idem voor Suriname ¹⁾	9.882.352,28	9.882.352,28
Idem aan Curaçao ¹⁾	169.788,71	169.788,71
Kasvord. wegens credietverstreking a. h. buitenland	—	—
Daggeleeningen tegen onderpand	74.356.846,44	74.177.418,33
Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen	88.687.843,56	76.660.731,97
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	—	—
Vordering op andere Staatsbedr. en instellingen ¹⁾	71.263.772,79	66.159.777,19
Verplichtingen		
Voorschot door de Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octrooi verstrekt	f 14.506.601,62	—
Voorschot door de Ned. Bank in reken.-cour. verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	160.912.000,—	f 160.847.000,—
Schatkistpromessen in omloop	1.062.100.000,— ²⁾	1.060.200.000,— ²⁾
Daggeleeningen	191.200.000,—	—
Zilverbons in omloop	47.752.714,50	49.238.021,—
Schuld op ult. Jan. '41 resp. Dec. '40 aan de gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede op de belastingen en op de vermogensbelasting	2.939.511,85	6.245.488,97
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	23.088.643,78	274.070,56
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. ¹⁾	148.582.348,28	135.657.673,01
Id. aan andere Staatsbedrijven ¹⁾	18.680.593,97	19.645.958,79
Id. aan div. instellingen ¹⁾	228.768.690,51	227.636.899,22

¹⁾ In rekg. crt. met 's Rijks Schatkist ²⁾ Rechtstreeks bij De Nederlandsche Bank f 214.000.000,— ³⁾ Idem f 221.000.000,—

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 17 Februari 1941.

Activa.	
Binnenl. Wissels, Promessen, enz.	f 60.100.000 " 3.840.447 " 50.100
Papier op het Buitenland	f 63.990.547
Af: Verkocht maar voor de bank nog niet afgeloopen	f 15.371.590
Beleeningen incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand	f 206.456.346 ¹⁾ " 11.644.063 " 64.114.493
Op Effecten enz.	f 282.214.902
Op Goederen en Ceelen	f 281.637.030 ¹⁾ " 577.872
Voorschotten aan het Rijk	282.214.902 ¹⁾
Munt en muntmateriaal:	
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 1.096.635.524
Zilveren munt, enz.	19.513.714
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	1.116.149.239
Gebouwen en meubelen der Bank	48.709.935
Diverse rekeningen	4.500.000
	182.617.624
	f 1.713.553.837
Passiva.	
Kapitaal	f 20.000.000
Reservefondsen	4.454.251
Bijzondere reserves	13.494.514
Pensioenfonds	10.913.036
Bankbiljetten in omloop	1.503.082.780
Bankassigatiën in omloop	23.871
Rek.-Courant } Van het Rijk	f 32.291.398,—
saldo's } Van anderen	119.207.396,—
	151.498.794
Diverse rekeningen	10.086.591
	f 1.713.553.837
Beschikbaar metaalsaldo	f 455.479.970
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de bank gerechtigd is	1.138.699.992
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de bank ondergebracht	35.000.000
¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)	f 57.977.150

Voornaamste posten in tulduzens guldens.

Data	Gouden munt en muntmater.	Circulatie	Andere opeisch. schulden	Beschikk. Metaal-saldo	Dek-kings-perc.
17 Febr. '41	1.096.636	1.503.083	151.522	455.480	+ 67
10 " '41	1.096.531	1.556.318	168.354	427.774	+ 65
3 " '41	1.099.113	1.563.006	186.140	420.254	+ 63
6 Mei '40	1.160.287	1.158.613	255.183	607.242	83

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-prom. rechtstr.	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Div. reken. (act.)
17 Febr. '41	63.991	35.000	282.215	15.372	182.618
10 " '40	214.550	208.000	192.966	15.372	175.757
3 " '41	249.550	242.000	188.702	15.372	166.902
6 Mei '40	9.853	—	217.756	750	20.648

¹⁾ Per 1 April 1940 herwaardering van den goudvoorraad op basis van een depreciatie-percentage van 18 pCt.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud en deviezen	Renten-bank-scheine	Andere wissels chèques en schatkistpapier	Beleeningen
7 Febr. 1941	77,7	264,5	14.390,0	24,0
31 Jan. 1941	77,5	245,0	14.503,3	23,4
23 " 1941	77,6	312,6	13.518,6	21,3
23 Aug. 1939	77,0	27,2	8.140,0	22,2

Data	Effecten	Diverse Activa	Circulatie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
7 Febr. '41	24,8	1.250,1	13.490,7	1.818,1	427,6
31 Jan. '41	27,5	1.447,4	13.693,7	1.725,8	604,0
23 " '41	35,1	1.600,3	12.865,3	1.831,7	500,6
23 Aug. '39	982,6	1.380,5	8.709,8	1.195,4	454,8

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in Bank.	Bankbilj. in Departm.	Other securities	
				Disc. and Advances	Securities
9 Jan. '41	1.040	610.450	19.790	5.520	21.230
2 " '41	1.140	615.860	14.390	5.600	23.610
18 Dec. '40	1.210	613.180	17.070	3.810	20.830
11 " '40	1.410	604.540	25.700	3.920	20.820
23 Aug. '39	247.263	508.064	38.353	5.711	24.334

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. ¹⁾
			Bankers	Other Acc.		
9 Jan. '41	173.000	15.880	130.320	56.250	20.570	10,2
2 " '41	224.850	17.570	181.020	52.870	15.260	6,1
18 Dec. '40	160.130	12.020	129.270	52.660	18.040	9,3
11 " '40	149.830	16.430	115.900	51.290	26.820	14,7
23 Aug. '39	99.666	22.371	92.132	36.229	39.199	26,0